

BISERICA

ORTHOXĂ ROMÂNĂ

REV. PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

ANUL al XI-lea

No. 1.

APRILIE.

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICESC

34, Str. Principatele Unite, 34.

1887.

Nr. INV. 8406
Muzeei a...
Cota 1 92-761

Print. J. J. Vinet.

Dr. JOSEF
Episcopul de Sibiu
Dr. J. J. Vinet
Dr. J. J. Vinet
Dr. J. J. Vinet

Dr. JOSEF
Episcopul de Sibiu
Dr. J. J. Vinet
Dr. J. J. Vinet
Dr. J. J. Vinet

SKITE BIOGRAFICE

*DIN VIAȚA

Mitropolitului Ungr.-Vlach. Filaret II-lea, 1792.

*Și ale altor persoane bisericești, cu care el a fost
în relațiuni de aproape.*

Viacul 18-lea politicește a fost o epochă plină de amărăciuni pentru Români din Muntenia și Moldova. Ne mai putând suferi jugul cel apăsătoriu al Domniei turcești, Români din aceste țeri dorău a se putea alipi de vre- unul din Staturile mari creștine, vecine cu dênșii, Rusia sau Austria. De aici alianța, la începutul viacului, a Moldovenilor cu Petru cel Mare contra Turciei, alianță la carea în ascunsău simpatizat și Brancovenul-Vodă și alții din Țera-Muntenescă. Rusia și Austria cumosceau aceste dispozițiuni ale Românilor; adese-orî ele se aliau contra Turciei, sau isolat îi da răsboiu. Turcia însă mai totdeuna a eșit învingătoare, orî prin armele sale, orî

prin ajutorul diplomației Statelor mari ale Europei, cari voiau a prelungi cât de mult existența imperiului turcesc. Turcia un timp îndelungat a privit pre Români ca pe niște haini și în toate modurile i-au asuprit. Le-a trimis Domni străini dintre Grecii de la Fanar, cari să-i smerescă, să-i înspăimânte și să-i țină în supunere și ascultare de imperiul Sultanilor. Românii tot sperau în ajutorul din afară al Austriei și al Rusiei. Aceste puteri nutriau pe taină aceste speranțe ale Românilor, îndemnându-i când la comploturi asupra Domnilor fanarioți, când la răscoale asupra Turcilor, și combatere împreună cu oștirile austriace și rusești. Austria chiar a fost pusă mâna pe Banatul Craiovei, pe carele l-a stăpânit de la anul 1718 până la 1727, adică 9 ani. Aceste hărțiele politice și diplomatice se păria că s'au sfârșit în fine pe la anul 1769. În acest an Rusia, declarând resboiul Turciei, a ocupat principatele, și Românii se înțelesă cu Capii oștirilor, ca să ceară la împărătesa Rusiei, de a-i primi și pe dînșii între popoarele supuse Marelui imperiu. De aceea fu trimisă din partea Munteniei și a Moldovei două delegațiuni, compuse dintre membrii Clerului și dintre boerii fruntași, ca să depună împărătesei omagele și jurământul de supunere din partea țărilor. În fruntea delegațiunii din Muntenia a fost Mitropolitul Grigorie. Cu totă această faimosă și pomposă supunere a țărilor române, făcută la Petersburg înaintea împărătesei Ecaterinei și a tot Synclitului rusesc, în anul 1774, Iulie 21, s'a încheiat pacea de la Cuciug-Cainargi, după care principatele române

aă rămas tot sub Turcia, dar sub protecția Rusiei. În tratatul de pace, s'aă pus în adevăr mai multe condițiuni favorabile autonomiei Românilor, în urma cărora Sultanul, prin anume hatiserif, recunoscă și asigură drepturile politice ale Românilor. Turcia începu ôre-cum a arăta tătă buna sa voință către Români și a-i trata într'un mod, carele să le atragă iubirea și devotamentul către dënse. Le dădu Domni buni și înțelepți, la Moldova pre Grigorie Ghica și în Muntenia pre Alexandru Ipsilant, pre carele documentele istorice îl laudă fôrte mult pentru administrația cea înțeleptă și patriotică în tôte ramurile serviciilor publice. Acêsta în adevăr alipi pre Români mai mult de Turcia, și-i desbăra întru cât-va de a spera mântuire de la Austria și de la Rusia, mai ales vedându-le neputincioase în politicile lor vizavi de Turcia. Români începură a se feri de politicile acestor state mari vecine, și a se teme de dënsele, și chiar a persecuta pre aceia dintre ei, pre cari cu drept sau nedrept îi bănuiau cu simpatii către Rusia sau către Austria. Epoca Domniei lui Alexandru Ipsilant, precum vom vedea mai jos, se descrie de contimporani cu colórele cele mai strălucite. Fotino dice despre Ipsilant așa: „Alexandru Vodă a domnit 7 ani în pace și în liniște. În acest restimp comerțul a crescut, locuitorii s'aă cuprins, și tătă țara a gustat cu fericire, sub un guvern bun și drept, dulcêța păcii. Domnia acêsta a fost ca o epochă și un secol de aur pentru țera acêsta, carea, după atâtea împrejurări grele, fuse supusă la atâtea greutăți”. (Istor. Dac. part. IV, epocha IV, cap. 1,

pag. 172). Însă intrigile politice de afară nu lasă în pace nici pre Turci, nici pre Români. Vom aminti numai, că nu târziu după pacea de la Cuciuc-Cainargi, Austria răpi cu vicleșug din corpul Moldaviei câteva ținuturi de la nord (Bucovina), alipindu-le la imperiul său, și prin intrigă făcu a fi decapitat de Turci Domnitorul Grigorie Ghica, ca un hain, pentru că el se silia a desmetici pe Turcia și a o face să vadă că a fost înșelată de Austria la cedarea Bucovinei. Rusia a tăcut! Românii așa dar au pierdut încă de pe atunci simpatiile lor și către una și către alta din puterile mari vecine și s'au fost alipit mai tare de Turcia—politicește. Le prestați însă și aici multe lupte pentru existența lor politică!

Cu toate tristele împrejurări politice, ce s'au petrecut în principatele române în viacul al 18-le, acest viac are și o pagină luminosă în istoria culturii și a dezvoltării noastre intelectuale și naționale, mai ales în cultura limbii române.

Școala grecăscă, carea cu deosebire s'a dezvoltat în principatele române sub Domnia fanarioților, condusă de bărbați renumiți prin cultura lor, formați în școlile cele mari ale apusului, unde se strămutase cultura de la răsărit, a pus în contact pe Români cu literaturile cele mari și de model ale clasicității eline și latine, le-a sporit și întins cunoștințele lor profane și teologice, a format dascăli aleși, a deșteptat între ei mândria națională și dorința de a-și cultiva și îmbogăți limba cu cărți de tot felul, cu scrieri istorice despre trecutul țerei, a-și avea pentru cultul lor divin toate cărțile în limba ro-

mânescă, precum se află ele la alte popóre ortodoxe, la Greci și la Slavoni. Șcôla grécă a dat Românilor mulți însemnați Episcopi, Mitropoliți și Egumeni pe la Monăstiri, cari au făcut onóre Bisericeii române prin sciința, râvna și cuvioșia lor, aplicate tôte în folosul românismului. Vom cita d. e. pre Episcopi Damaskin, Climent, Inokentie, Grigorie, Partenie, Kesarie, Filaret; érá ca vâr al lor pre Mitropolitul Grigorie (1760—1787), de carele am amintit mai sus. Acest bărbat, de națiune română, fórte erudit și profund cunoscătoriu de limba elină, și cu o viață cuvioasă și plină de râvnă pentru ridicarea bisericeii naționale, era ca un centru împrejurul căruia se aduna tótă inteligența profană și bisericească; Mitropolia era o șcôlă de cuvioșie și de învățatură; el ținea pe lângă sine dascalii, ómeni învățați adunați de prin diferite locuri și ucenici deasemenea învățați și doritori a se învăța. Intre ucenicii Mitropolitului Grigorie vom însemna pre Cosma Episcopul de Buzău, și mai apoi Mitropolit; pre Kesarie și pre Filaret Episcopi de Rômnic. Ucenicii Mitropolitului Grigorie sub conducerea lui, și împreună cu densus traduceau din elinește cărți bisericești de tot felul, care nu erau încă traduse în românește, sau revizuiau pre cele anterióre, și le tipăriau în tipografia mitropoliei, sau a Rômnicului, ori a Buzeului. Vom cita aici unele dintre cărțile tipărite și corese de Mitropolitul Grigorie: Evangelia (1760), Triodul (1761), Apostolul, Învățături pentru ispovedanie (1764), Cazania, Cuvintele st. Simeon Thesalonicul (1765), Mineiu (1766), Psal-

tire (1767), Penticostariu, Triod (1768), Liturgie, Penticostariu (1780), etc. etc.

Dar cea mai însemnată lucrare a lui Grigorie Mitropolitul este traducerea celor două-spre-dece Minee din limba greacă în cea română. Până atunci erau traduse, tot în viacul 18-lea, numai serviciile serbătorilor anuale, atâtie românește amestecat cu slavonește, apoi numai românește. Ele compuneau două cărți mari sub numire de „Anthologii“, sau flori alese, și sunt până astăzi în întrebuințare pe la multe biserici, mai cu seamă pe la bisericile de țară, unde nu se face serviciul divin în toate zilele, ci numai Duminicile și serbătorile. În cele 12 Minee, traduse de Mitropolitul Grigorie cu ucenicii lui, se cuprind, pe lângă serviciile serbătorilor, și cele ale sfinților din toate zilele anului. Ele cuprind imnurile și ceterile de la Vecernie, de la Utrenie și Liturgie, precum și Sinaxarele sau prescurtări din biografiile sfinților.

Acăsta a fost o lucrare colosală, ce formază 12 volumuri mari în folio, și s'au tipărit toate, precum vom vedea, în tipografia Episcopiei de Râmnic, de Episcopii Kesarie și Filaret, cari înșiși au fost ucenici și favoriți ai Mitropolitului Grigorie.

Nu numai învețătura a progresat în Clerul înalt în viacul 18-lea, dar și viața călugărească prin monastiri a produs Bisericii și țerei persoane distinse prin cuvioșie și devotament evanghelic. Acolo se pregăteau, prin ascultare și îndeletnicire la cele sufletești și trupești trebuinți omenești, bărbații, cari în urmă aveau să fie aleși la conducerea trebilor bise-

ricești și a conclura cu alți patrioți la ridicarea și apărarea țerei. Din monastirile cele mari luau Mitropolitii și Episcopii pre monachii cei vrednici și mai talentoși, îi esercitaū și îi dascăliaū înșii, apoi îi ridicaū la diferite servicii bisericești: egumenate, episcopii, etc. In Muntenia, ca loc deosebit al vieței monachicești se proslăvia încă de mai înainte Monastirea Cozia. Cităm aici descrierea acestei monastiri, duple cum o găsim într'o Cosmografie, scrisă românește în anul 1766, și pre carea o am găsit în Biblioteca repositului Episcop Dionisie al Buzeului. Ajungând la principatele românești Transalpina (Muntenia) și Moldavia, face mai întâiū câte o mică descriere geografică a lor, și anume, vorbind despre partea despre munte a Țerei-Muntenești vorbește despre monăstiri, așa :

„Partea muntelui este foarte împodobită cu omeni și cu sfinte Monastiri minunate, pe care nu le vom putea trece cele ce sunt mai de frunte, cum e Tismena în județul Mehedinților, zidită pe o pētră foarte înaltă de la pământ, cum se pōte socoti ca o cetate, numai pe o cale te sui și iarăși pe acesta te pogori nu așa fieș-cum; are în lăuntru izvor de apă curgătoare și ėsă din munte și trece prin cetatea Monastirei, atâta este apa de multă, cât umbla o rōtă de mōră în tōtă vremea, și de acolo picând drept în jos se face ca niște picături de plōie. Este zidită această sfântă Monăstire din temelie de sfântul Nicodim, carele și astăzi se odihnește acolo, nu este știut de mulți, ără prin minuni și semne ade-

verate se cunoste de toti că este tainuit în Monastire (1).

După această este sfânta și vestita lavră a sfintei și dumnezeiești Monăstiri Kozii, unde se cinstește hramul sfintei Troițe. Acastă sfântă Monăstire este pe apa Oltului, mai în sus de Episcopia Râmnicului, cale ca de 4 césuri, este zidită de reposatul întru fericire Mircea Vodă cel bătrân, carele a scos rămășița Tătarilor din țeră cu stăpânitorea sabia Măriei Sale. Pusă este tocmai pe malul Oltului, cât bate apa în zid, când mai adaoge, foarte între munți, dar are loc foarte cuvios și vesel, atâta este de cu evlavie, cât nu ți se oțărăște nici odată, așa socotesc că nimeni nu va îndrăzni să dică, că au vedut într-altă parte loc mai cuvios și mai cu evlavie vieții călugărești (afară de sf-ta Gora). (Cât și Măria Sa reposatul întru fericire și vrednicul de pomenire Négoe Voevod cel ce au zidit cu a sa cheltuială Monăstirea din Târgoviște și Monăstirea ce se chiamă Argeșul, (care este foarte minunată lumii), dice în létopisețele sale făcând vorová de laudă pentru Monăstirea sa către prea înțeleptul Solomon, de zice împăratului: Solomóne! cu mărimea nu, dar cu frumuseța te-am întrecut eu): dice, vedutaă ochii noștri pre sfânta Monăstire Cozia; vedutam dice, și m'am bucurat; mi s'au bucurat sufletul, nu pentru frumuseța saă cioplirea pietrelor, ci pentru întemeerea și cuviința

(1) Mōștele sfântului Nicodim de mult nu mai era în Tisména. Călugării credeau că ele sunt ascunse unde-va în Monăstire. Dar, precum s'a dovedit în urmă, ele în timpul unei resmirițe au fost furate și duse pe ascuns în Serbia și aședate într'o Monăstire de la Ipec, unde se află și acum. (Vedí viața sf. Nicodim, publicată de Episcopul Iosif Bobulescu 1883, pag. 74, Sequ).

locului, că are loc de hrană împrejurul Monastirei, cât pot să-și muncască hrană călugărașii cu mâinele lor, sunt pomi și izvóre frumoșe și cișmele cu ape dulci, răsădesc și vii, macar că este fórte între munți, dar pământului îi cresc verdéțele mai timpuriu de cât într'alte părți, și zăpada cade mai puțină și nu stă, că încâldește boarea apei și curênd se iea. Sunt schituri împrejurul Monastirei, în care locuesc călugării duple placul lor. Póte să se numéscă acéstă parte cea mai mică din locul făgăduinții fără îndoială. Are mare laudă acéstă sfântă Monăstire pentru învătăturile bune ce au fost într'ênsa. Eșitați câțiva Archierei, Mitropoliți și Episcopi, și alții mulți s'au proslăvit pentru ostavul ⁽¹⁾ cel bun și obiceiurile călugărești, care s'au înmulțit prin ostenelele sfinților părinți, aducându-le și sădindu-le de prin locurile cele mai alese, cum e: de la Ierusalim și de la s-ta Gora, și de la creștinéscă Monarchie a Moscului. Fórte este veselă și cuviósă acéstă sfântă Monăstire în tótă vremea, atâta pentru desfătăciunea locului, cât și pentru șederea archiereilor, cari lăsându-și scaunele s'au sălașluit într'ênsa până la sfârșitul vieții, cum au fost părintele Varlaam, Teodosie Mitropoliții, și acum prea sfinția sa părintele Grigorie, lăsând de a sa bună voie Scaunul Episcopiei Rômnicului la lét 1764, s'au sălașluit la Cozia, de unde s'a și înălțat la scaunul Archieriei, făcênd mare pochvală sfintei Biserici și îndreptare părinților, mângâere scârbiților, pravilă călugărilor, slava tinerilor și podóba bătrânilor, cuviința lăcuitoilor.

(1) Rânduéla, tipicul, regulamentul.

Lăsatau în locul sfinției sale Episcop cu alegerea tot sfatul pre iubitul ucenicul sfinției sale părintele nostru Kir Partenie Episcopul Râmnicului Nouului Severin, iarăși dintru această sfântă Monăstire, fiind împodobit din copilărie cu schima călugăriei, fostău întru acea vreme egumen părintele Kiriu Kir Sofronie Archimandrit învețat și pedepsit de sine cu multe ostenele aicea și în țera Moscului la școlile împărătești, carele nu așa fie-cum au luat egumenia, ci din tréptă în tréptă suindu-se, s'au pus cu alegerea Soborului“. Urméză apoi amintirea de alte Monastiri: Bistrița, Hurezii, Arnota, Govora și altele; apoi amintește de mai multe schituri „cu vieți alese călugărești“. Vorbind despre schitul Pătrunsa, dice că este „schit bun de pétră, zugrăvit și cu cărți bune românești, date de fericitul ctitor, părintele săracilor Climent Episcopul Râmnicului, carele cu belșug a dat milostenie celor lipsiți, și multe suflete creștinești au rescumperat de la robie din mâinele păgânilor, pe vremea când au luat Turcii această parte de sub stăpânirea Nemților, fostău într'aceia vreme într'această țară multă jale și plângere, de care în veci să ne păzescă Dumneđeū, jăfuire bisericilor, robie creștinilor, pentru care până la sânge s'au nevoit acest părinte, arétându-se adevérat păstoriu turmei sale. Ziditaū și acest sfânt lăcaș pentru a sa vecnică pomenire; dar nu prea am vedut părinți aședați“.

Autorul acestei descrieri a Munteniei și Moldovei a vizitat tóte Monastirile din Muntenia, și este un călugăr născut în Moldova; căci, descriind Mol-

dova, vorbește cu mare jale despre starea ei decădută sub Turci și Fanarioți, și dice însuși despre sine că s'au născut și au trăit în Moldova: „noi suntem născuți într'ensa și locuitorii ei“.

Spiritul cel bun al monachismului Ortodox românesc, în jumătatea de pe urmă a viacului al 18-lea a căpătat o nouă forță în devotament și sublimare evangelică, anume prin venirea și aședarea în România a unuia din cei mai renumiți sichastri ai Bisericeii Ortodoxe de Răsărit. Acesta este renumitul Stareț Paisie. El, împreună cu 60 de ucenici ai săi români, greci și ruși, de împilările Turcilor părăsiră Muntele Athon și veniră în Moldova. Aici fu bine primiți și protegiați de Mitropolitul Gavriil Calimach și de Domnul Grigorie Calimach, în anul 1763; au dobândit spre petrecere Monastirea Dragomirna în Bucovina, érá după luarea Bucovinei de Nemți, starețul nevoind a rămâne sub o stăpânire de altă lege, după cererea lui i se dádu în Moldova Monastirea Secul și apoi și Némțul. Starețul Paisie, prin înalta lui viață monachicéscă, deveni o persónă admirată și stimată în tótă România, ba și în celelalte țeri ortodoxe, sub conducerea lui se formă o înaltă școlă atât de viață înaltă evangelică cât și de sciința cărții. Acolo se îndreptau toți cei doritori de cuvioșie și de ocupație cu cartea. Paisie singur era iubitor de învățatură și mai ales de limba grécă, pre care o învățase de la un călugăr român. El a trimis dintre călugării tineri, pre Gerontie și pre Doroteiú, ca să învețe limba grécă la academia de la București, care era în flóre.

Curând s'a'au format împrejurul lui Paisie o societate de cărturari, cari se ocupa'ă cu traducerea cărților din grecește în românește, și în rusește pentru călugării ruși.

Dintre traducătorii români vom însemna pre aceia ale căror nume se găsesc și astăzi în multe manuscrise și în tipărituri: Archimandritul Macarie, cuviosul Ilarion, Gerontie, starețul Mitropolitului Grigorie al Ungro-Vlachiei, Cuviosul Ierodiacon Stefan, Schimonachul Isaac, etc. și mai apoi esemplul lor a urmat Mitropolitul Grigorie IV-lea, carele începuse îndeletnicirile sale literare sub conducerea Starețului său Gerontie, și apoi împreună cu dânsul.

Monăstirea Némțului devenind prin Paisie o adevărată resadniță de cuvioșie și de cărturărie, direcția cea bună a monachismului s'a respândit prin toate Monăstirile din întreaga Românie, prin călugări formați în spiritul lui Paisie. El curând a avut ucenici și în Muntenia. Voiți aminti d. e. pe cuviosul stareț Georgie, ucenic al starețului Paisie, carele în anul 1781, venind în Muntenia, a dcbândit de la Mitropolitul Grigorie bine-cuvântarea de a restabili schitul pustiu Cernica și a-l preface în Monăstire după aședământul starețului Paisie. Abnegația evangelică și cuvioșia lui se păstrează până astăzi în memoria Bucureștenilor celor bătrâni. Starețul Georgie a introdus regulile starețului Paisie și în Monăstirea Căldărușanii, pre care mai în urmă Mitropolitul Filaret o a pus tot sub administrația lui.

După această privire generală asupra stărei politice și bisericești a Munteniei din jumătatea de pe

urmă a viacului 18-lea, să trecem la doi Episcopi însemnați ai Râmnicului din acea epochă. Aceștia sunt Episcopii Kesarie și Filaret, amândoi de națiune română, și foarte strâns legați între dênșii prin viața și activitatea lor, și amândoi ucenici ai prea demnului și neuitatului archiepiscop Mitropolitul Grigorie II-lea al Ungro-Vlachiei. Ei amândoi, înainte de a fi Episcopi, au fost mai întâiu Archimandriți ai Mitropoliei și sub Mitrop. Grigorie. Ei amândoi au fost ómenii învățați în limba elină, și activi părtași la traducerea și tipărirea cărților române bisericești. Date amărunte de viața lor anterioară ne lipsesc până acum. Kesarie în anul 1773 fu înaintat din Archimandrit la trépta de Episcop al Râmnicului, în locul Episcopului Parthenie.

Trebue să observăm aici, că Episcopia de Râmnicu a avut o particulară norocire de a avea în fruntea ei o serie de Episcopi, distinși prin sciința și prin râvnă de a ridica biserica și limba românească. Acéstă serie de Episcopi aleși se începe de la Antim Ivirénul, carele cel întâiu a înființat tipografia în Episcopia Râmnicului (1705). După dênșul urmează în deosebite timpuri: Damaskin, Inokentie, Climent, Grigorie, Parthenie, la carii în urmă s'au adaos Kesarie și Filaret, cu carii acum ne ocupăm.

Kesarie, devenind Episcop Râmnicului, a organizat bine tipografia și s'a apucat de retipărit cărțile bisericești. Intre persónele ce lucrau în tipografie se pomenesc: Ierodiaconul Episcopiei Anatolie, un foarte iscusit caligraf; el prescria pentru tipografie de pe originalele traducerilor românești, orânduia

șirul cuprinderii cărților; monachul Rafail din monastirea Hurezii, carele era însărcinat cu corectura tipăriturilor, sau, cum se dicea atunci, era „diorthositoriu“; s'au mai adaos în urmă Iordan biv vel gramatic Capadokianul, carele avea însărcinarea de a alătura din nou traducerea română cu cea grăcă, și a o mai îndrepta; și în fine Ieromonachul Ioakim de la Mitropolie, ca Director al tipografiei.

După ce Mitropolitul Grigorie a isprăvit traducerea Mineelor, în anul 1776, Episcopul Kesarie, împreună cu Cosma Episcopul de Buzeu, au propus Mitropolitului, ca să-i primescă și pe dênșii a fi părtași cu ostenela și cu cheltuiala la tipărirea Mineelor în limba română. Mitropolitul a primit și a lăsat asupra lui Kesarie totă sarcina de a tipări Mineele. Kesarie primi cu bucurie acéstă bine-voitoare însărcinare a Mitropolitului, și nu cruța nici cheltuélă nici ostenelă de a o esecuta cu totă consciințiositatea. A pus sciința sa în serviciul lucrării aceștia, împodobind sau ilustrând fie-care carte cu câte o prefață, în carea se cuprind noțiuni mitologice, istorice despre începutul fie-cărei lumi, despre serbătorile păgânești ale Romanilor și ale Elinilor, ori ale Iudeilor; despre superstițiile rămase la Români de la strămoșii Români păgâni, precum și despre serbătorile creștine; face istoricul poporului român, menționază evenimente istorice privitoare la istoria Țerei-Românești, esprimă și insuflă sentimente morale de pietate creștină și de respect către instituțiunile bisericeii noastre ortodoxe. Aceste prefețe sunt atât de instructive, mai ales eșite din condeial unui

Episcop român, că noi n'am putut a ne opri de a da câte un extract din fie-care din aceste precuvântări, uneori chiar bucăți mari, mai ales acolo unde se vorbește de istoria poporului și a țerei române, a limbei și a literaturii bisericești. Și la acesta am fost îndemnat și de împregiurarea, că aceste cărți sînt mai necunoscute învățaților noștri de astăzi, cari cei mai mulți nici catadixesc a pune mîna pe o carte bisericească, și mulți din ei se fălesc a spune că nici nu pot citi litera cirilică, cu carea sînt tipărite cărțile noastre bisericești.

Tipărirea Mineilor s'a început de Kesarie de la luna Octombrie. De aceea și noi vom începe analiza noastră cu această lună.

Mineiul pe luna Octombriu 1776.

Kesarie în prefața acestui Mineiu ne spune, că ideea de a talmăci mineele în românește și traducerea lor este a Mitropolitului Grigorie, a căruia învățatură, râvnă și ostenelă el le descrie cu deamăruntul, precum vom videa mai jos. Kesarie mai întieiu face o scurtă ochire asupra cultului divin al Bisericeii ortodoxe, începînd de la timpurile Apostolilor, și anume: In timpul Apostolilor cultul divin se mărginea în scurte rugăciuni și învățături împrumutate din sînta Scriptură, și în rădicarea pâinei, carea ținea locul liturgiei de astăzi. După ce s'a lățit în lume și a ajuns domnitore credința creștină, atunci urmașii Apostolilor, Archiereii și dascalii Bisericeii din tóte țerile au desvoltat învățăturile lor

despre credința creștină și au îmbogățit cultul divin cu multe rugăciuni și servicii bisericești.

Tóte acestea au fost scrise mai înteu în limba grécă; mai pe urmă s'au tradus în limba slavonă de luminătorii némurilor slavone, ce au trăit în deosebite timpuri și locuri. Români, necunoscând limba grécă, s'au servit mult timp în Biserica lor cu cărțile slavone, fiind în relațiuni mai deaprópe cu popórele slavone. Dar la urmă ajungând acéstă limbă a fi cu totul neînțelesă la Români, păstorii Bisericeii românești, adăpați cu sciința literaturéi slavone, sau grecești, s'au sîrguit în tot chipul a traduce cărțile bisericești în limba românescă, precum se ved deja multe servicii bisericești în limba noastră. Lipsă mare se simte în timpul de față de cele 12 Minee, care cuprind dîlnicele servicii bisericești ale tuturor sfinților de preste an, care până acum n'au fost traduse în limba noastră; ci numai așa numitele „minee obștești“, în care se cuprind serviciile serbătorilor celor mari, érá pentru sfinții de tóte dîlele, în ele nu sînt de cât numai câte-va servicii obștești pentru toți sfinții, d. e. pentru mucenici, pentru cuvioși, etc., care se repetesc necontentit mai în tóte dîlele, una și aceiași servire, cu schimbarea numelui sfântului dîlei.

Onórea traducereii și tipărireii Mineelor în limba română, Episcopul Kesarie o dá Mitropolitulu Gri-gorie, ale cărui sciința și râvnă Kesarie le descrie cu multă laudă, comunicându-ne și câte-va notițe despre viața și activitatea acestu însemnat Mitro-

polit român. Reproducem aici chiar cuvintele lui Kesarie din prefața Mineiului pe Octombrie :

Acéstă lipsă de Minee vedându-o „păstoriul Ungro-Vlachiei, pre carele viacul de acum și-l socoțește și de cinste și patria sa se falește cu el ca cu o podóbă, prea sfinția sa părintele Mitropolitul Kiriu Kir Grigorie, carele némul trăgându-și din Țara-românescă, și fiind întru sașitiu adăpat de limba cea grecescă, ce a izvorît tóte slujbele (bisericești), în cât după învătătura limbei să se pótă socoti aseminia cu cei dintei păstori ai Bisericei grecești, și vedënd pre patrioșii sei lipsiți de slujbele sfinților celor din tóte Țilele, n'au putut suferi acéstă lipsire de folos, ci vrënd ca să împodobescă biserica românescă și pre fiii sei cei duhovnicești, cu rugăciunile sfinților celor din tóte Țilele mai tare să-î îngrădescă, n'au socotit nici ostenelă la talmăcire, nici cheltuélă la tipărire. Ci la talmăcire, când se putea ușura de grijele duhovnicești, însuși silindu-se, și printr'ai sei ucenicii duple datorie ajutându-se; éra la cheltuélă însuși încercându-se. Fostau rugat de noi amândoi Episcopii cei supuși Sfinției Sale ¹⁾, ca să ne îngreueze și pre noi, ca în tipografiile Episcopiei noastre să mișcăm măcar degetele la greutatea cu carea se încercase cele îngreuețe de vêrstă și de ostinele duhovnicești umerile Sfinției Sale. Și cu rugăciuni plecând cea ferbinte râvnă a sa, s'au dat la Episco-

¹⁾ Pe atunci în Muntenia erau numai două Episcopii: a Râmnicului și a Buzelui. La 1776, când scrie Kesarie prefața, era la Buzeu Episcop Cosma, carele după mórtea lui Grigorie s'a rădicat la Mitropolia Ungro-Vlachiei. Episcopia de Argeș s'a înființat abia la anul 1793.

pia Râmnicului a se tipări luna lui Octombrie, și cele ce urmăză după acesta alte două luni." Apoi spune motivul pentru ce a preferit a începe tipărirea cu luna lui Octombrie, anume, pentru că în această lună Inalta poartă a bine-voit a întări vechile privilegii ale țerei, și spre recunoștință cătră sfinții ce se serbeză în această lună, și cari au bine-voit a însufla Inaltei porți aceste mari favoruri asupra *ticălósei patrii* românești.

La finele cărții se spune, că tipărirea cărții s'a făcut cu tótă sirguința Mitropolitului Grigorie, carele din nou a revădut și cores talmăcirea ce era făcută mai dinainte duple originalul grecesc; érá aședarea cuvintelor românești s'a făcut sub direcțiunea monachului Rafail din Monastirea Hurezii, sub direcțiunea tipografului principal, Cucernicului între preoți Popa Constantin Michailo Popovicî tipograful Râmnicului.

Luna Noembriú (1778).

În pretața Mineiului pe luna lui Noembriú, carele s'a tipărit în anul 1778, Kesarie face o repede ochire asupra istoriei Românilor din Dacia, istorie, pe carea o împarte în trei epoche mai mari sau mai mici. Epocha întâia cuprinde periodul Daciei înainte de cucerirea ei prin Romani, apoi periodul de la cucerire până la descălecarea lui Radu Vodă Negru. Acéstă epochă o numește el *Epocha resbóelor*. A doua epochă cuprinde timpul de la Radu Negru până la Mateiú Basarab, și o numește Epocha *Zidirei Monastirilor*. A treia epochă se întinde de la Ma-

teiū Basarab până în ȃdilele lui Kesarie, și o numește Epocha *tălmăcirii cărților* duple slavonie pe limba românească. Acéștiă tălmăcire, ȃdice Kesarie, s'a început în ȃdilele lui Mateiū Basarab, s'a sporit sub Șerban Basarab, érá la cea desevêșită podóbă a venit sub Constantin Basarab Brâncovénul, prin osîrdia lui Kir Damaskin Episcopul de Rômnic. Apoi venind la domnia de atunci a lui Alexandru Ipsilant, o represintă ca începutul unei nouă epoche, a 4-a, epochă de norocire pentru nația română. Reproducem aici chiar cuvintele, cu care Kesarie proslăvește Domnia lui Ipsilant și vede în ea începutul unei ere de prosperitate pentru Români:“

„Fără nici o sfială pociū numi epocha a patra, adică viac însemnat, viacul de acum al Țerei românești, care l-a făcut însemnat și în viacurile viitoare pomenit Domnia prea luminatului nostru Domn Alexandru Ipsilant Voevod: căci numai în ȃdilele Măriei Sale s'au învrednicit țara a căștiga înscris de la prea puternica împărăție aședeménturi pentru a sa oblăduire. Pentru care, precum a se aședa s'au străduit Măria sa, asemenea a se urma cu folos de obște pururea a privighiat înțelepciunea sa. Aceiași înțelepciune au întocmit orânduélă Monastirilor, urmând canónelor vicței călugărești. Au rădicat dăjdile preoților, după porunca Domnului ce este scrisă la cartea leviților. Și pentru ca să plinéscă cuvântul Psalmistului, pre sêrac și pre veduva va ajuta. Dând pildă cu a sa bogată dare, au pus în mijloc cutie, la carea din picăturile prisosului dând fiește-carele, se adaoge câte un izvor curgetoriū de charuri și re-

coritoriū, de cei însetați din lipsă. Iară cea mai vrednică de pomenire faptă socotesc a fi acésta, că starea dăjdelor ce era înființată întru nestatornicie, Măria Sa, după ce cu sfat de obște aū aședat sumă, aū potrivit vremea, o iotă saū o cirtă n'a mai strămutat, și acésta în vremi nestatornice. Inșă acestea de obște. Iară deosebit viacul Domniei sale l-aū însemnat Craiova, carea ca una ce e ântêiu lăcuită de cât tôte părțile Țerei-românești, măcar că un viac a petrecut sub puterea lui Dikeval cea răsboinică, macar că s'a odihnit într'un viac de anī 60 sub oblăduirea Basarabilor Banoveți, ce aū fost aședați de Râmleni să oblăduescă cu titlu de Bănie, până când s'aū supus celui ântêiu Domn Radul Voevod, ce se dice Negru; măcar că s'aū înmulțit supt cea după vremi stăpânirea vecinei Austriei. Inșă nu pomeneste cu cel de acum viac, încungiurat cu liniște și cu pace, mai mult de cât în locurile cele ce se liniștesc prin cetăți, și cu resbõe. Lăcuiorii Craiovei cei ce nu putea să-și stăpânescă viețele, acum și la prisosul lor nu se supără de stăpânitori. Boerimea ce se uită pentru depărtare, se cercetază nevedându-se, și se miluește nearătându-se. Decī eū întru acest viac cu liniște petrecând, fiind îndemnat de sfinția sa părintele Mitropolitul țerei, râvnitorul patriei și Eparchiei maicei sale cei trupești și ficei duhovnicești (1), adaog tălmăcirea și tipărirea lunei lui Noemvrie“.

(1) Prin aceste cuvinte: „Eparchiei Maicei Sale cei trupești“, Kesarie vrea să spună, că Mitropolitul Grigorie era originariū din Eparchia Rômnicului, sau Oltenia, pre carea el o glorifică prin tipărirea Mineelor la Rômnic.

Ca ostenitorii la tipărire se însemnă doi tipografi: Popa Constantin și Dimitrie Michai Popovic. Iară ca „Diorthositorii și tocmitorii la îndreptarea cuvintelor limbei românești“ Ierodiaconul Anatolie, și monachul Rafail. Tipărirea s'a început la 1 August și s'a sfârșit la 5 Octomb. anul 1778.

Mineiul pe luna Decembrie 1779.

În prefață Episcopul Kesarie face o mică dare de sémă despre istoricul chronologiei, din timpurile cele mai vechi și până la era creștină, carea se începe de la Nașterea Domnului Christos, carea se serbeză la 25 ale lunii lui Decembrie. Era creștină este stabilită după calculele chronografului Dionisie cel mic.

Tipărirea s'a început la 6 Februarie și s'a sfârșit la 2 Mai.

Aceiași tipografi și ostenitorii, ca și mai sus. Anatolie spune despre sine, că a prescris mai întâiu după isvódele talmăcitorilor de la Mitropolie.

Mineiul lunii lui Ianuarie 1779.

Prefața acestui Mineiului este o dovadă de întinsele cunoștințe istorice ale lui Kesarie, de înaltul lui simț național, de spiritul pragmatic și filosofic, cu carele el privește evenimentele istorice și prefacerile, cărora este supusă natura și cu ea omenirea. De aceea noi vom reproduce aici mai tótă această prefață, ca un monument neperitoriu al marelui suflet al Episcopului Kesarie. După ce arată derivația numirii lunii de la deul Ianus, carele va să

dică *portariū*; căci de la această lună se deschide, se începe anul. In această lună, la anul nou Romanii schimbau oficiile publice și împărțiau diregătoriile. Marele Constantin, făcându-se ânteuil împărat creștin aŭ adus în creștinătate și datina romană a anului nou la I-iū Ianuariū, datină, carea de atunci se păstrează și la noi Români. Apoi oprindu-se la Români tratéză despre origina lor în modul următorii :

„Eu când ved principaturile Țerei-românești, că din vechime schimbă diregătoriile la începerea lui Ianuarie, an nou numindu-l și prăznuindu-l, întorc ochii mei înapoi la viacurile trecute și deabea pomenite, cred cu gândul ceia ce citesc prin istorii, și mai vartos pe istoricul Dion, pre carele îl întărește Meletie Geograful, cap. 24, scriind pentru Misia, unde curat vădește, că Traian împăratul după ce aŭ supus pre Dakii cu perderea lui Dikeval, aŭ trecut mulțime de Râmleni în părțile acestea, făcându-i pre unii proști lăcuiitori, pre alții stăpâni lăcuiitorilor. De unde se face nu fără de cuvânt simberasma (1), că principaturile românești, ca niște apikii (2) ale Râmlenilor, urméză de la aducere și ale lor obiceiuri. Iară când ved și pre istoricul Bo, că arată pre marele Constandin Impăratul, că ar fi avut lucruri ostășești într'aceste locuri, la care și Meletie Geograful, scriind pentru Misia de sus, arată pre acest sfânt împărat tăbărît cu oștile aprópe de Silistra, nu mă sfiesc a da socotélă, că marele Constandin, călcând ale acestui loc părți, saŭ însuși ân-

(1) Συμπέρασμα : conclusie.

(2) Αποικία : colonie.

tăi au adus obiceiurile Râmlenilor, sau le-au întărit găsindu-le, ca un împărat al Râmului celui nou. Ci ori de la Traian sau de la Marele Constandin de se trag cu urmarea aceste obiceiuri, nu fac filonikie. Însă eu dintru acestea descoper lucruri minunate. Aflu linia nemului românesc din vechiul trăgându-se din slavii neam al Romanilor (Valachi numindu-se după limba slovenescă), a cărora slavă au strălucit împreună, unde și-au întins și sora razele. Deci această lună a lui Ianuarie este ca o planită, carea poartă în sine polvarele patriei noastre, este ca o planită, întru carea se ved pe an o dată razele patriei, este ca un steșnic carele și pus supt obroc, prin crăpături și prin margini, ivește lumina întru care se slăvia odată cele vechi viacuri ale Patriei. O viacuri, viacuri! ce învechești lucrurile și prefaci stările. Pravilă vechie dintăi este dată în totă lumea, ca să nască și să mără, ca să ia începere și sfârșit toate lucrurile. Stăpânul al tuturor n'au voit să fie nici un lucru stătătoriu. Tote câte vești și te minunezi, prin prefacere au că se duc la pierdere, sau la oșei-care schimbare. Vești acel sora, lipsește; luna pătimește și scade, stelele cad; pogără-te de la cele din ceri și te uită la aer, acesta se prefac în tot césul, și vine de se face vânt, nor și plóie; pogără-te la ape, dintr'acele mari gârle ce le numim noi pururea curgătoare, unele cu totul s'au uscat, altele au schimbat mătcele și drumurile, însuși oceanul, lucrul firei cei mari și tainic, aci de furtuni se înalță, aci se smerește, și când lipsesc furtunile nu lipsesc de la densusul vėsările și cele

Înapoi curgerii (1) crește și se micșurează în toate Țilele pe alocurea, în cât pôte cine-vași să hotărască cum că este odată să se usuce și să se aducă întru neființă cu totul. Insuși și pământul de veș căuta, care-l dovedesc nemișcat și întru sine statornic, în unele locuri cade și de dulh ascuns se cutremură, în alte locuri de ape se afundă, sau de foc se arde. Deci când aceste mari trupuri și viacnice Țreși-cum după vederea noastră. sunt orânduite spre prefacere și pierdere, ce socotești pentru cetăți, stăpâniri și împărății, carele atâta sunt de muritoare și stricăcioase, în cât sunt și aceia, cari le-au întocmit; și precum la Țomeni sunt tinerețe, urmază vârsta bărbătească, bătrânețele și mórtea, așa și acestea au începere, creștere, stare, înălțare, și toate le are pentru acosta ca să și cađe. Un cutremur din Țilele lui Tiberie 12 slăvite orașe ale Asiei le-au surpat. Un cutremur în Țilele Marelui Constandin 12 sate ale Cambaniei le-au înghițit. Un răsboi al Atiliei mai mult de o sută de orașe le-au prefăcut în pulbere. Thivele cele vechi ale Egyptului de-abia auđirea le pomește. Cele o sută de orașe ale Critului abia cine-vași le crede. Orașul Carchidonului, al Corinthului, al Athinei, al Spartiei, și alte slăvite orașe, cei vechi le-au vedut și s'au minunat, noi auđindu-le și nevędędu-le, ne minunăm, ne spăimântăm, că nu găsим nici semnele lor. Sate au Țis până acum și orașe, însă și împărății întregi și stăpâniri numite se prăvălesc într'acea rîpă a pierderei. Infloriá odată Anadolul, Asiria, Egyptul și India: era puternice la

(1) Fluxul și refluxul.

arme, era iscusite la minte, Grecii era întru minune la învățatură. Sórta acésta s'au mutat la Europa, aș-téptă și căderea ei, cât 'i veđi și înălțarea. Și pen-tru ca să cređi cele trecute ce nu veđi, veđi cele de acum ce le cređi. Polonia cea ca o nemărginită, étă micșurată și împărțită. Iezuvițiū ce duhovniciá și pre taină împărătiá, din orânduéla lor rădicați. Sfe-ția din republică în despotie rădicată și în monar-chie. Bavaria în multe feliurī bårduită, și alte stă-pâniri prefăcute în nouă oblăduiri. Mai ânteiū ne-cređute, érá acum veđute și pipăite. De unde se vede, că marele acela meșter și ziditoriū are pentru lucrurile omenești multe feliurī de chipuri, și dupre plăcere unde socotește le și potrivește, și pronia dumneđească, alergând cu umblet fără sunet, cu glăsuire fără de auđire, ȓice unuia să se scóle și al-tuia să cađă, unuia să împărătiască, altuia să se su-puie, unuia să se ascundă, altuia să se ivéscă.

Asemenea și oblăduirea Țereī-românești, fiind și mai mult supusă supt nestatornică pravilă a lucrur-ilor omenești, fiind curgerea ei prin rîpe și petre ascunse, avênd ȓermurile ei fără limanuri, s'au ase-mănat stăpânirea ei cu paliriile ⁽¹⁾, adică cu apele cele ce de diminéță până la o vreme curg în sus, érá de la o vreme își întorc curgerea lor în jos. Se asemăná și cu curgerea mării pe la Vizantia, pre carea vântul austrului când bate, îi pricinuéște cur-gerea într'o parte, și când de la méđă-nópte bate, în-tórce curgerea înapoi. Intru acest feliū de grabnice mutări s'au aruncat sórta Țereī-românești. Când era

(1) Παλίρροιας : Fluxul și refluxul mării.

cei dintâu lăcuitoři cu nume de Dakı, ei biruind pre Râmlenı le luá dajde, dupre cum iar Meletie scrie pentru Misia, și trecênd dincóce haznelele le ținea ca în niște vistierii în locurile apei Argintiei (póte fi Argeșul), érá de la Traian s'aú supus Dakii plătind ei dajde la Râmlenı, érá biruitorii supuși. Intru acéstă supunere râmlenescă s'aú oblăduit până la Radul Negru (?) lét 1080, saú dupre alți istoricii 1313. De atuncea Banul Craiovei supuinđu-se lui Radu-Vodă, și un trup făcêndu-se tot principatul Țerei-românești, se oblăduia cu formă de autonomie de despotismos, și de alegere la diadochie a Domniei, între fiii și rudele Domnului, saú dupre întâmplare între boiarı cu sfat și priimița de obște a clirosului și a boiarilor. Acéstă formă s'aú urmat până la Laiota Basaraba Domnul, lét 1454. La acesta s'aú supus țera strălucitórei și prea puternicii porți, plătind dajde și oblăduindu-se cu privilegiurile sale. Care oblăduire la multe Domnii s'aú păzit și țera s'aú mulțamit. Iară de la o vreme în multe reformi s'aú schimbat, și de la Constantin Vodă Basaraba Brâncovénul cu totul s'aú prefăcut, precum este de toți știut. Acum éráși o suflare de vânt cu liniște, o prefacere a dreptei celui prea înalt aú adus curgerea oblăduirei țerei la matca sa, aú oprit vânturile, aú potolit valurile, care strîmbá cârma oblăduirei, și nelăsând corabia să ajungă la liman, în multe rënduri o cufundá și o spârgea, deabia scăpând cu trupul Cârnuitoriu. Țera-românescă s'aú aseménat acum cu paserea ce se numește finix, carele cu ale sale aripi aprindênd foc, se a-

prinde și arde pre sineși, și făcându-se cu totul cenușă, éráși din pulberea cenușei se naște și crește. Așa și ea (țera-rom.), cu lucrurile resboiului, și de singură însăși între dânsa, și de alții ardându-se s'au adus măririle sale în cenușă și în pulbere. Și prin încenușata starea ei trăgând ochiul milostivirei al prea puternicei noastre împărății, adoa órá s'au născut și s'au întocmit în forma oblăduirei, cu carea se ocrotiá ânteiu. Au câștigat bogatele mili ale împărăției, dăruindu-se cu privileghiurile sale. Clirosul bisericesc s'au rădicat în cinste, aședându-se scaunul Mitropoliei la șederea Scaunului Kesariei Capadokiei ⁽¹⁾. Boerimea se înalță duple linia familiei. Pământeni se protimisesc duple cuvântul pravilei cei politicești. Stréini se miluesc duple datoria firei și a chreștinătății. Negustoria se sporește având curgerea slobodă. Dajnicii se adaogă nebănuindu-se de adăogiri de dăjdi. Toți petrec în mulțămire rugându-se ca să caute din ceriú Domnul asupra țerei aceștia ce este ca o vie sădită de mâna sa cea dumneđeescă, lucrată și ploată din darurile cele cerești, ca să o ferescă de grindini ce strică rodurile une-orí și asupra coptului. Fie, Dómne, mila ta spre noi, precum am nădăjduit spre tine.“

Luna lui Fevruarie 1779.

Intru o prefață lungă Episcopul Kesarie arată

(1) Până la anul 1776, Mitropolitul Ungro-Vlachiei avea între ierarhii Bisericei răsăritului rangul de precădere, ce-l avuse odinióră Mitropolitul Angirei, și titlu de *prea onorabil și exarch al plaginilor (laturilor)*. Acum credându-se că rangul Mitropoliei Angirei nu era destul de demn pentru Mitropolia Ungro-Vlachiei, Patriarcul Sofronie rădică Mitropolia la rangul Mitropoliei *Kesariei Capadokiei*. (Veđi actul patriarh. în Condica Sfântă. De asemenea : Istor. biser. Lesviodox. p. 419—429).

mai ântâi istoricul lunei aceștia, de când ea s'a introdus la Romani, și derivă numirea ei de la rugăciunile și jertvele numite *Februa*, ce făceau Romanii în această lună pentru cei rețoși. Fiind-că la creștinii sârbătoreea cea mai mare din această lună este Intimpinarea Domnului, când dreptul Simion a primit în brațele sale pe pruncul Christos la 40 de zile de la nașterea sa, de aceea Kesarie mai tótă precuvântarea sa o ocupă cu istoria dreptului Simion și cu legenda lui despre promisiunea ce a avut de la Duchul Sânt de a nu muri până ce nu va videa cu ochii pre Mesia cel preșis de proroci, la care ocașie el a și pronunțat imnul știut: acum slobodește pre robul tâu, stăpâne, că au vedut ochii mei mântuirea ta", etc. Se adauge o cronologie a patriarhilor din legea veche de la Adam până la Avraam, spre a se arăta viața lor cea îndelungată; apoi face socotela anilor de la împăratul Ptolomeu până la Intimpinarea Domnului, și a întregii vieți a lui Simion, pre carea o crede a fi de 360 de ani.

Intru o notiță spune, că la personagiul redacțiunei s'a mai adaos „Dumnului Iordan biv vel gramatic Kapadokianul“, carele a îndreptat tălmăcirea acestui Minei din limba elinască. Tipărirea s'a început la 9 August și s'a sfârșit la Sept. 30.

Mineiul Lunei lui Martie 1779.

Kesarie începe prefața sa cu o descriere poetică a lunei lui Martie:

„Când ochiul Ceriului, luminătoriul lumei, sórele cel simțitoriu, vine asupra zodiei Berbecelui în luna lui Martie, ce veselie nu pricinuește? Viderea nu

se satură de privirea verdeții, auzirea se deșteptă și se plăcă la muzica paserilor, ceea ce cu armonie răsună în dumbrăvile cele aurite de flori și de verdețuri, și toate simțirile omului simt cu bucurie un duh de viață, ce le mișcă spre a lor energie“. Apoi face istoricul lunii lui Martie, de cine și când s'a stabilit — de la „Romul cel întâi împărat al Râmului“, și s'a numit de la *Mars* deal războiului. Trece apoi la creștinătate, și spune că în această lună s'a întâmplat cele mai mari evenimente ce se pomenesc în Biblie și în totă istoria creștinătății, crearea lumii, potopul, izbăvirea Israelitenilor din robia Egiptului, bine-vestirea sfintei Fecioare, patimele și mărtașia Domnului Christos. Adăugă mai multe legende creștine, între care și legenda busuiocului, carele creștea pe locul Golgothei, unde s'a răstignit Domnul, și prin care s'a păstrat în memoria creștinilor locul unde s'a făcut mântuirea lumii, până ce acel loc a ajuns în mâinile creștinilor. De aceea busuiocul se întrebuințează până astăzi la „osfeșanie“. „O minunată lună a lui Martie, exclamă la urmă Kesarie, plină de dulceața văzduhului, încununată cu flori de bucurie, arătătoare de minuni, descoperitoare de taine dumnezeiești! Pre deșta Râmleii cei neluminați o cinstea cu ramuri și cu flori; era strănepoții lor (din linia cărora și noi ne tragem) după ce s'a luminat, i-au încununat țările cu flori de pomenirele sfinților“.

Tipărirea acestei cărți s'a început la 15 Octombrie și s'a sfârșit la Decemb. 5. La personagiul de mai înainte al tipografiei se vede adăos ca îngriji-

toriü saü Director al tipografiei „Kir Ioakim Ieromonachul din sf. Mitropolie“.

Cu Mineiul de pe luna acésta s'a isprăvit și activitatea și viața demnului Episcop Kesarie; căci la sfârșitul prefetei cetim acésta însemnare tipărită: „1780 Ianuarie în 9, într'o di Joi către séră, s'au mutat din viața acésta la viacînicele lăcașuri acest *plin de rîvnă sfânt părinte*, ce este mai sus numit (Kesarie), care *cu mare dragoste fiind aprins spre folosul deobște*, s'au apucat a da în tipariü mineele pe luni, cu multă cheltuéla sa. Cine va ceti aici, să dică: „Dumnezeü să-l iarte!“ Mórtea lui a fost grabnică și neașteptată. In momentele cele de pe urmă, chemând pre Archiereul Filaret, carele se vede, că trăia la Rômnic, și lucra împreună cu Kesarie la traducerea și publicarea cărților române bisericești, l-a însărcinat să continue editarea Mineelor până la fine, ceea ce Filaret, precum vom videa, a împlinit cu tótă esactitatea și osîrdia, înlocuindu-l întru tóte și continuând opera predecesorului său.

Fotino ne spune, că în Țera-românéscă Episcopii se puneau prin scirea Domnului, cu alegerea Mitropolitului și a Boerilor (Istor. Dac. partea VI, epocha IV, cap. III. p. 165). Alegerea obștească și încuviințarea domnέscă a căđut pe Filaret Archiereul Miralikiei, amicul lui Kesarie, și condica sântă a Mitropoliei ne spune, că psifiarea lui Filaret la Episcopie s'a făcut la 3 Martie, adică aprópe doué luni după mórtea lui Kesarie, care timp a trecut pentru sevêșirea formelor bisericești. Filaret dar se bucura de favórea și a domnului Alexandru Ipsilant,

și a Mitropolitului Grigorie și a Boiarilor divaniști.

În condica sfântă a Mitropoliei din București găsim această însemnare despre alegerea și rădicarea lui Filaret la scaunul Episcopiei de Râmnic:

„De vreme ce sfânta Episcopie a rămas fără de al ei adevărat păstoriu, dându-și obșteasca datorie fericitul Kir Kesarie, cu porunca Prea sfințitului Arhiepiscop a Țaregradului și a toței lumii patriarh Kyrio Kyr Sofronie, și cu voia prea luminatului și blagocestivului Domn a totă Ungro-Vlachia Ioan Alexandru Ipsilant Voevod, și cu blagoslovenia prea sfinției Sale Părintelui Mitropolitului țării Kyr Grigorie, am intrat în sfânta Mitropolie a Bucureștilor, unde se prăznuște hramul Sfinților slăviților și întocma cu Apostolii Imperaților Constantin și Elena, ca să facem alegere pentru păstoriu la această Episcopie, și am pus întâiu pe Cuviosul Arhimandrit a sfintei Monăstiri Delului Kyr Grigorie ⁽¹⁾, al doilea pe cuviosul Arhimandrit a sfintei Monăstiri Bistriții Kyr Ștefan și al treilea pe sfinția sa fratele Myreon Kyr Filaret, care s'au ales mai dăstoinic și mai de folos a fi păstoriu și Episcop la această Eparhie, drept acesta li s'au scris și numele lor într'această condică“. Urméază apoi iscălitura Mitropolitului Grigorie în limba grécă, apoi iscălitura a 8 Archiereș, între care și a Episcopului de Buzéu Cosma, —tôte tot grecește. (Veđi Biser. Orthod. rom. Sep-

⁽¹⁾ Acest Arhimandrit Grigorie Delenul ne-a păstrat într'un Manuscris, scris de el însuși în anul 1781, Didachiile sau predicele renumitului Mitropolit Antim Ivirenul, rostite de el românește în Mitropolia Bucureștilor. Manuscrisul l-am găsit eu și l-am depus la Academie spre tipărire, ceea ce se și realizează acum.

tembrie 1885 p. 659). Tot din condica sfântă se vede, că înainte de alegerea lui Filaret la Episcopia Râmnicului, se ivise în București îndoela, dacă n'ar fi contra canónelor ca pre Filaret, carele avea deja titlu de Mitropolit al Myrelor-Likiei, să-l pogore la rangul de Episcop. Cu această întrebare Domnul Alexandru Ipsilant s'a adresat la Patriarhul icumenic Sofronie, și acela răspunde așa Mitropolitului Grigorie: „Fiind-că ni s'a raportat de către bine-cinstitorul și prea înălțatul și prea chreștinescul Domnitoriū al Ungro-Vlachiei Domnul Alexandru, fiul nostru cel în Christos Dumneșeu prea iubit și mult dorit, că Episcopia Râmnicului cea supusă Mitropoliei tale, a rămas fără de stăpân și se chiamă prin votul comun și alegerea canonică, spre primirea acestei regulate succesiuni, Mitropolitul titulariū al Myrelor, D. Filaret, ca cel ce este vrednic și învățat în conducerea poporului, și am fost întrebat de către Înălțimea Sa, dacă este posibil, ca din Mitropolit titulariū să se strămute la o Episcopie și noi răspundend scriem pe larg Înălțimei Sale și dăm voie pentru o asemenea strămutare. Deci scriind, poruncim prea sfinției tale, ca să faci o asemenea strămutare, și să stabilești pre titulariul Mitropolit al Myrelor D. Filaret, arhieru și episcop actual, legal și canonic al Episcopiei ce veduve a Râmnicului“, etc. 1780 Mart. 3. (ibid. p. 657—59).

Asupra originiei și naționalității Episcopului Filaret nu sunt până acum eșite la ivelă date sigure. Din o corespondență grecescă între patriarhul Neofit și Filaret, ca Mitropolit al Ungro-Vlachiei, Prea

sfinția sa Arhiepiscopul Genadie Enăceanul, carele posedea acea corespondență, conchide, că Filaret ar fi fost de origine greacă. Reproducem și noi pasaje din acele scrisori, precum ne le prezintă Prea sfinția sa Genadie în revista Biser. Orth. rom. anul V. p. 318: Patriarhul Neofit scrie lui Filaret: „Ne-am adus aminte din scrisorile Voștre de relațiunile noastre cele vechi, și Ne-am reprezentat ca înaintea ochilor actele dintre noi, când eram petrecând pe lângă pururea amintitul bătrânul nostru, prea fericitul Parthenie al Târnovului“. — Filaret îi răspunde: „Trebuie să recunoscem, Înalt preasfântul meu Domn și Stăpân, că mulți își schimbă ideile cu demnitățile înalte, însă noblețta și liberalitatea Înalt preasfinției Voștre ce împodobite de Dumnezeu, cu toate că după vrednicie s'a ornat cu treapta celei mai înalte demnități creștine, a rămas în aceeași pozițiune, și făcând ca un Arhiepiscop al lui Christos, își aduce aminte și se arată cu condescendența cea mai mare. Pentru aceasta și nici a fost posibil ca să se ștergă din sfânta Voastră memorie umila mea persoană, cu toată lungimea timpului și cu toată mărirea demnității; ci vă aduceți încă aminte și acum și rechemăți acele relațiuni vechi, care îmi permit și mie a dice: Și ce poate fi pentru mine mai mare, mai plăcut și mai fericit?“

Din aceste două pasaje, eu încă nu mă pot convinge, că Filaret n'a fost român. Se poate, ca Parthenie Mitropolitul Târnovului să fi trăit în București, ca mulți alți arhiepiscopi greci, destituiți ori parțisiți de la eparchiile lor din Turcia, cari veneau

apoi și trăiau în România, alipind pe lângă dînșii pentru serviciu tineri monachi ori și mirenî nu numai dintre Greci, dar și dintre Români, precum aș putut să fie Filaret, carele după mórtea starețului seü grec a continuat studiile și cariera sa bisericescã în țară. Admițînd că el ar fi fost de originã grec, precum afirmã prea sfințitul Genadie Enãcénul, nu putem să nu recunóscem, că el pe deplin ș'a însușit limba, sentimentele și trebuințele naționale românești, și a lucrat în tótã viața sa ca cel mai eminent Român, precum odiniórã neuitatul Episcop al Rômnicului și Mitropolit Anthim Ivirénul.

Filaret devenind Episcop al Rômnicului a dezvoltat acolo tótã activitatea sa literarã. Tipografia o a menținut în aceiași stare și cu același personal, ca și sub Kesarie.

Cea mai însemnatã lucrare a lui Filaret în literatura bisericescã este continuarea tipãrirei Mineelor. Mineiul pe luna Aprilie se începuse încã trăind Kesarie, anume de la 9 Decembrie, dar s'a sfîrșit la 29 Ianuarie, când Kesarie era mort. De aici se vede érași că Filaret erã la Rômnic, și politicește era ales Episcop, de și încã nu se isprãvise lucrãrile pentru confirmarea lui bisericescã. Lucrarea lui Filaret se începe de la prefața lunei lui Aprilie. El încã ilustrează Mineele sale cu prefețe arëtãtore de erudiția lui și bisericescã și profanã. Luna Aprilie o începe cu jalea sa pentru mórtea lui Kesarie, în modul urmãtor : „De aș fost altã datã luna lui Aprilie cea mai pricinuitoare de veselie, pentru căci fiind cea de al doilea a primãverei, întru carea înãlțãndu-se só-

rele, își adaogă căldura, și îndemná totă firea spre rodirea celor de mână ziditoriului sădite semințe. Dar pentru căci nu s'au învrednicit cununii cei care i s'ar fi împletit de înțelepciunea luminătorului ce aș apus de la noi, dicem, prea iubitului nostru întru Christos frate, și cu totă învătătura împodobit, fericitul Episcop Kir Kesarie, acum nu i se cuvine a se împodobi cu străine flori, ci cu jale se cade a-și arăta mâhnirea, ne primind mângâiare, pentru căci i s'au luat mirele, prin carele aștepta a i se alcătui cununa începăturii, precum și la cele-lalte luni, și pentru care i se cuvinia a se bucurá. Dar fiind-că la acest lucru al tălmăcitului Mineelor, și la îndemnarea tipăritului lor, nu numai la un sfat am fost din început, ci și la osîrdie cu asemeneași râvnă, și mai vârtos poftindu-ne fericitul, și la cele dupre urmă ceasuri ale sfirșitului vieței prin însuși rostul sētū, ca să nu contenim lucrul, ci după putere a ne sili, spre sevêrșirea acelu deobște folositoriū, și bisericei împodobitoriū lucru. Pentru aceea împlinind frățesca poruncă și sevêrșind râvna păstórescă, precum fericitul a suferit iuțimea gerului, a ostenelelor trecutelor luni de iarnă, așa și noi nu fugim de păliciunea sórelui a lunelor celor de vară, ci prin ajutoriul Domnului ne vom sili a suferi arsura țilei. Inșă fericitul în lunea cele trecute materie bogată aș pus întru predoslovii, împodobindu-le cu istorii de numele lunelor de la cine și pentru ce pricină sunt puse, și arătând întru dênsele ce taine s'au sevêrșit și ce folos de la ziditoriul lunei întru dênsele lumea aș dobândit“. Filaret spune mai

departe, că dacă ar fi vrut și el să urmeze exemplul lui Kesarie, ar fi putut să spună, că luna lui Aprilie la Elini se numia Thargilion, și cauza pentru ce se numia așa; că Galii o numesc Avril, pôte că de la Impăratul Avriian; că Aprilie se derivă de la verbul *aperire* (a diskide), de unde și Grecii în limba aplă o numesc ἀνοιξις. Dar crede că este mai bine a se lăsa ca să se caute aceste lucruri în cărțile profane, érá noi să ne îndeletnicim mai mult a cunoște pre ziditoriul din zidirile sale cele vechute, etc.

Personalul tipografiei și sub Filaret a continuat a fi același ca și sub Kesarie.

Mineiul pe Luna lui Maiu 1780.

Tipărirea acestui Mineiu s'a început la I-iu Februariu și s'a isprăvit la 24 Martie. In prefață, Filaret, imitând pre Kesarie, arată că numele acestei luni este roman, și se derivă saú de la *Maiiores*, pentru că ar fi fost dedicată în cinstea senatorilor și a altor ómeni mari (maiores) ai cetății Romei, saú de pe numele mamei deului Mercur, carea se numia *Maia*. Spune, că la I-a și a lunei acestia Romanii prăznuiaú târnosirea templului ce făcuse Sabinii în onórea deilor numiți *Lares*; érá jupănesele jârtfiaú buneii lor deóe Favna, în casa marelui lor Archie-reú, la care ocaziune nu participa nici un bărbat, ba și idoliú de partea bărbătésca se înváliaú. La 9 ale lunei serbaú pe *Lemures* saú *Remures*, pre care îi credeaú duhurii făcétóre de reú, saú suflete neastím-pérate ale morților, carií veneaú a supára pre cei vii, și se credea, că prin acéstă serbare órecum îi

exorcéază saú astâmpără. La 24 ale lunei se făcea ceremonia numită *Regifugium*, spre amintire de izgonirea lui Tarquiniú cel mândru din Roma. Venind la epocha creștină, spune că serbătórea cea mai mare din acésta lună este serbarea sfinților împérați Constantin și Elena, patronii legii creștinești și începătorii împérației noastre cei pravoslavnice; că deși acésta și se prăznuéște și în alte țeri creștine, dar nicăirea nu se serbézá așa de luminat ca în Țara-românéscă, „căci numai aici se închipuéște stăpânirea creștinéscă mai luminat de cât în tóte laturile, și mai ales acum în auritul viacul nostru ce curge, îndoit și întreit se cade noué a ne bucura pentru luna lui Mai, pentru că noué acum tot Mai ne este viața și petrecerea, fiind-că avem patroni și ocrotitori Părinte și Fiiú, adică pre prea sfințitul nostru păstoriú, și pre prea luminatul nostru Domn, cariú tin crucea lui Christos, și oblăduesc țara cu bună chibzuire și cu tótă pravoslavia. Domnul revarsă milí împératești, îmbogățește săraci, rădică din gunoiú némuri, mângâe scărbiți, ocrotește sermani, și tóte cele-lalte daruri ce s'aú împărtășit atât de la împératul ceresc, cât și de la cel păméntesc milostivul nostru împérat, le revarsă în țară, și ca un sóre ne încăldește pre toți. Păstoriul iarăși cu plóia darurilor duhovnicești rîuréză toți lăcuiitori, și povățuéște tóte oile sale spre pășunea sufletéscă nu numai cu cuvéntul prin învățături duhovnicești, ci și prin *dascalii și învățatori* adapă tot norodul, și prin cărți ce se tipăresc de tot folosul sufletesc și de mare

podóbă a Bisericeii, precum și *cu aceste minee*. Ci mai vêtos cu însuși fapta și cu pilda vieții sale cei sfinte, a căreia lumină o ved fiii cei ce nu clintesc ochiî la sóre și proslăvesc pre părintele cel ceresc. Și liniștea ce avem, și orî-ce bine alt dobândim, nu se cade a socoti, că se pricinuește de alt undeva, fără numai din vistieria bunătăților acestor doi oblăduitori Și de este adevărat cuvântul Evangheliei, că din rod se cunoște pomul, pôte fiește-carele din buna urmare a oblăduitorilor politici a pricepe înalta înțelepciune a Domnului, și din tocmită kibzuire a purtătorilor de grijă a Bisericeii — podóbele sufletești ale marelui păstoriului nostru, a *cărui a o draslă și repositatul părinte Kesarie aũ fost*, care cu câte roduri sufletești aũ îndulcit gâtlejul eparchioților seî socotim a nu putea a se tãinui nici de însuși zavistnicii bunătăților“. Vorbește apoi cu întristare, că până astãđi aũ rãmas între Români resturi din basnele pãgãnești, ce erau lipite de luna lui Mai, precum : La I-iũ Maiũ es la primbãri pe la grãdinî, unde se tãvãlesc pe erbã, credẽnd cã prin acẽsta vor fi sãnetoși tótã vara. Tot rãmãșița din pãgãnãtate este și obiceiul, cã în ziua sf. Georgie își împodobesc pragurile ușilor și stãlpiî porților cu erbã verde. Mai este o sãrbãtore rușinósã, ce o numesc „ropotin“, ce o sãrbãzã Marți în a treea septemãnã dupã paști, și o numesc și sãrbãtore a dracului, cãnd babele fac, cum dic ele, în pofida dracului „țesturi“ (tavãle de lut).

Mineiul pe Luna Iuniu 1780.

Tipărirea s'a început la 26 Martie și s'a isprăvit la 16 Maiu. In prefață, Filaret arată că numele acestei luni unii îl derivă de la dîcerea latină *Iuniores* (cei mai tineri), că adică ar fi fost dedicată senatorilor celor mai tineri, precum Maiu ar fi fost dedicată celor mai bătrîni; alții o derivă de la deoăa Iuno, sora sa și soția lui Jupiter; Filaret preferă derivația cea dintîiu. La elini această lună se numia *Ekatoneon*, carea însemnă o sută de boi, pentru că în această lună, carea la Elini începea anul, ei jertfiau o sută de boi, prin carea mulțemiau prin anticipație pentru belșugul anului. Venind la epoca creștină, dîce, că în această lună sfinții Apostoli s'au împraștiat în totă lumea spre a predica Evangelia, și înainte de acesta s'au întărit prin post și rugăciune. De aceea și Biserica creștină a orînduit a se posti în această lună postul sfinților Apostoli, și închee, arătînd însemnătatea posturilor stabilite de biserică pentru perfecționarea morală a creștinilor, și îndemnă pre toți a le păzi cu religiositate.

Mineiul pe luna Iuliu 1780.

S'a început la 18 Maiu și s'a sfîrșit tipărirea la 18 Iulie. In prefață, Filaret spune, că Impăratul roman Marc Aureliu a numit această lună cu numele lui Iuliu Cesariul, carele s'a născut în această lună, și a reformat Calendariul Romanilor. Spune, că Romani în această lună aveau mai multe sîrbători, anume :

la 6 ale lui Iuliū serbaū amintirea de mântuirea Romei prin muma lui Coriolan; la 12 Iuliu serbaū cu mare pompă ziua nașterii lui Iuliū Cesariul; la 24 se făcea masă mare Archiereilor sau pontificilor romani; la 28 jertfiaū câți-va câni, spre a opri căldura cea mare a lunii, pentru care zilele acelea se numiaū *Canicule*, éra unii le numiaū ale leului, fiindcă în acele zile sórele se află în zodia leului. Tre-când la epocha chreștină, Filaret se oprește la serbarea sfântului Proroc Ilie, ce se prăznuște la 20 ale acestei luni, și amintește trasurile principale, cu care se descrie acest proroc în Biblie; spune că în această lună a încetat potopul și s'a oprit corabia lui Noe pe Munții Ararat.

Iară pentru Români spune, că este însemnată această lună prin aceia că în ea s'aū adus în țară móștele sântului Dimitrie Basarabov, carele a izbăvit țera de ciumă, și al doilea că în această lună „s'a stins flacăra resboiului între înalta pórtă și împărăția Rusiei“.

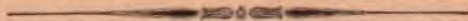
Aducerea Móștelor sfântului Dimitrie Basarabov în București, de carea amintește aici Episcopul Filaret, a fost contimporană cu Episcopii Kesarie și Filaret, anume în timpul resboiului Rusiei cu Pórtă (1769—1774). După ce a cucerit Rușciucul, generalul Salticov a ocupat tot teritoriul de pe malul Dunărei până la Cernovoda, între care și satul Basarabov, carele este aprópe de Rușciuc pe țermul rîului Lom, unde se aflaū din vechime, de pe timpurile regilor bulgaro-români. Generalul rus a luat acele sfinte móște cu dreptul de cuceritoriū și voiá

să le trimită în Rusia. Sosind în București cu sfințele mōște, un neguțătoriu anume Hagi Dimitrie, fiind în relațiuni de aprōpe cu generalul, l-a rugat să dăruescă acele sante mōște Țerei-românești, ca o despăgubire pentru prădile și jafurile ce a suferit ea în timpul resboiului.

(Veđi Sinaxariul de la 27 Octombrie în Mineele din Monast. Némțului. Ediția 1846).

(Va urma).

Episc Rom Melchisedek.

PSALMUL IX

(Urmare ; veđi No. 13, anul X, pag. 1079).

Titlul acestui psalm este: *Intru sfērșit pentru cele ascunse ale fiului lui. Psalmul lui David.* Nu avem de explicat de cât: *pentru cele ascunse.* Textul ebreu ȃice: *Al mut-laben*, ceia ce se traduce *Pe mórtea fiului.* Alȃii unind cele douē cuvinte dintâi citesc: *almut*; se sub înȃtelege: *al*, ceia ce ar face *despre tinereȃe*, sau *pro iuventute.* Cei LXX se pare cã au cetit ast-tel; dar ei au tradus: *pentru cele ascunse*; alȃii cred, cã acest cuvânt *almut* denotã un instrument de musicã ce le este necunoscut. Acei cari voesc a se uni punctualmente cu litera textului ebreu ȃic *super mortem Laben*; și cãnd trebuie sã esplice acest Laben, ei recurg la Goliat, care e numit *vir medietatum* sau *intermedius*, *inter castra*, sau sã referã la o cãntare numitã Laben, de care se vorbește la prima carte Paralipomen, 15, 18. Ideia lui Calmet este acēsta: cã prin cuvântul *almut* înȃtelege pre fetele destinate a cãnta în ceremoniele templului; și dupã el tótã esplicaȃiunea textului ar fi: Psalmul lui David, pentru Ben, prepus corului de

fete cântărețe. În fine mai sînt și alte interpretațiuni ce se pot vedea în comentatorii, în deosebi în Minochius în cap. 15 a cărții întâi a Paralipomenilor.

Dar ce însemnă aceste cuvinte în cei LXX și în Vulgata: *pentru cele ascunse ale fiului*? Sț. Părinți se unesc a crede că profetul are în vedere misteriele lui Mesia, care era fiul lui David și nu se pôte dice că această gândire este contrară cu litera, pentru că cuvintele ebraice, grece și latine sînt conforme; nu se pôte dice érași ca ele să fie prea mistice, pentru că David ca profet a vorbit în forțe multe părți de Mesia.

Ebrii fac doi psalmi din acest psalm al 9-lea, și acesta e cauza pentru ce Ebrii în ordinea psalmilor numără un psalm mai mult; dar ei unesc alți psalmi; și cu tôte că împart încă pre unii, cu tôte acestea ajung a numera ca și noi 150 psalmi. Voiu avea îngrijirea de a însemna aceste divisiuni și aceste reuniuni, care în fond sînt de o prea mică considerație pentru înțelegerea Psalmului.

Cât despre subiectul tratat în acest psalm, se va vedea prin esplicarea versurilor. Este vorbă de victorii mari; și Părinții cred că acestea sînt victoriile lui Mesia asupra inamicului mântuirei.

V E R S 1 și 2.

Mărturisi-mă-voiu ție, Dómne, cu tótă inima mea, spune-voiu tôte minunile tale. Veseli-mă-voiu și mă voiu bucura întru tine, cânta-voiu numelui tei, Prea înalte.

În textul ebreu este: *Lăuda-voiu pre Domnul. Septuagiinta îndreptă cuvântul către Domnul, pentru a face ca cuvintele profetului să fie uniforme, căci dice în urmă: Spune-voiu tôte minunile tale, mă voiu bucura întru tine, etc.*

Dacă am crede că aceste două versuri sunt identice, și ne-am închipui că este același lucru, exprimat în diferiți termeni, atunci nu am ști să deosebim cugetările profetului și nu i-am cunoaște inima lui. David dice : *că va lăuda pre Domnul din totă inima sa* ; ceia ce exprimă calitatea cea mai însemnată a rugăciunei, adica iubirea, atențiunea spiritului și interesul voinței. El dice în urmă, *că se va povesti toate minunile Domnului* ; ceia ce arată o mare întindere de cunoștință și aplicațiune în acest profet. El adaugă, *că se va bucura în Domnul* ; ceia ce arată sentimentul adânc de care e stăpânit la amintirea minunilor sale ; el nu se mulțumește cu o simplă bucurie, ci ea e însoțită de veselie. În fine el va lăuda prin *cântări numele celui Prea Înalt*, unde se vede unirea rugăciunilor vocale și a cântărilor publice cu dispozițiunile interioare. El va cânta numele celui Prea Înalt ; acest nume este D-zeu însuși și D-zeu e Prea-Înalt ; El întrece toate concepțiunile oamenilor și a îngerilor. Iată toate facultățile sufletului și ale corpului ocupate de gloria Domnului.

MEDITAȚIUNI.

Defectul cel mai mare și cel mai comun al tuturor rugăciunilor noastre este că nu sunt făcute din totă inima. Ne rugăm de obicei, fără ca inima să ia parte la rugăciune. Le recităm mai fără a le înțelege, le începem fără a ne înălța inima la D-zeu, și le sfârșim fără să știm pre ce cale am trecut. Nu băgăm în seamă rătăcirile gândurilor, sub pretext că sunt involuntare ; dar cum involuntare, când de obicei cine-va e departe de D-zeu, când viețuește fără cumpăt, când nu e nici pregătit, nici nu are sentiment pentru rugăciune ?

Sântul rege laudă pre D-zeu din totă inima sa, el se ocupă de minunile sale și nu perde din vedere, că vorbește celui Prea Înalt ; el pune fericirea sa în a bine-cuvânta sânt numele lui D-zeu. Iată un om credincios ; și de ce să nu fiu și eu după exemplul său ?

VERS. 3 și 4.

Când se va întorce vrăjmașul meu înapoi, slăbi-va și va peri de către fața ta. Că ai făcut judecata mea și îndreptarea mea, ședut-ai pe scaun cela ce judecă dreptatea.

Textul ebreu a putut fi tradus : *Când se va întorce vrăjmașul meu sau vrăjmașii mei. Traducând vrăjmașul meu, profetul de la plural*

trece la singular; ceia ce nu este rar în limba sântă. Prin singular se înțelege capul inamicilor, sau mai bine fie-care din inamicî.

Slăbi-vor, ebreul dice *icaşebu*, care însemnă *slăbi-vor*, și acesta e sensul celor LXX și a Vulgatei.

Profetul mulțumește lui D-deu de aceia că inimicii săi au înturnat dosul și au fost rușinați de planurile lor nedrepte.

MEDITAȚIUNI

Nu trebuie a perde nici odată curagiul, când este cine-va nevinovat. D-deu este un judecător nemărginit luminat, infinit drept; el ne va apăra sau în viața acésta sau în ceialaltă: „Numai el, dice St. Chrisostom, *judecă dreptatea*, care deosibește pre cel drept de cel nedrept; ómenii sunt sau prea puțin luminați, sau prea pasionați, pentru a face acésta deosebire; și acésta dovedește că trebuie să fie un timp, când D-deu se va sui pre tron, ca să judece pre toți ómenii; fără aceia n'ar fi nici providență, nici lege divină, și D-deu chiar n'ar exista.

V E R S. 5 și 6.

Certat-ăi nemurire și a perit necredinciosul, numele lui l-ai stins în vec și în vécul vécului. Vrî jmaşului i-a lipsit săbule întru sfârşit, și cetăți ai sfărîmat.

Este vorba aici de un mare eveniment în acest psalm; căci profetul dice: *că D-deu a lovit cu putere națiunile*, adică pre idolatri; acești impioși au perit, și numele lor a fost sfărîmat pentru eternitate. Expresiunea de care se servește ebreul arată eternitatea propriu-șisă: căci în același psalm durată și guvernul lui D-deu sunt exprimate ast-fel: *Domnul în vec rămâne*, trebuie deci a fi vorba în acest psalm de sfărîmarea idolatriei și nimicirea puterilor infernului, prin predicarea Evangheliei.

MEDITAȚIUNI

Este cu neputință de a nu cunoște în aceste versuri victoria lui Iisus Christos asupra puterilor infernului. Săgețile lor cele aprinse, cum se exprimă Apostolul, sînt respinse de scutul credinței. Cetățile, adică sufletele, în care locuea de-

monul, și care erau, după cum dice însuși Iisus Christos, ca locuri de apărare ce ocupa cel *prea înarmat*, au fost sfărâmate, adică că acest *bine înarmat* a fost alungat. Necredincioșii, așa de numeroși astăzi, au blasfemat contra acestei victorii a lui Iisus Christos. Ei au dis că demonul, de când acest Dumnezeu Mântuitor a venit în lume, n'a pierdut din puterea sa; că el încă triumfază în tota lumea; că el era învingător în luptele sale contra Evangheliei, pentru că eșea din luptă încărcat de prădi. Acești inimi ai religiunii n'au considerat nici natura armelor, ce Iisus Christos a lăsat în Evangelia și Biserica sa, nici modul cum voește să se servescă, nici mulțimea sufletelor răpite de la demon, nici în fine rezultatul luptei acestia, prin care Iisus Christos se va prea-mări, iar diavolul va fi rușinat. Iisus Christos dă credincioșilor seî arme foarte puternice, care sînt: darul seî, sântele sale taîne, exemplele sale, sântelor sale cărți. Cu aceste arme puternice va putea birui toate puterile infernului; dar pentru a avea această biruință, trebuie a voi și a ști să se servescă de aceste arme. Marele principiu a tota iconomia mântuirii este, că D-deu voește a fi închinat, a i se supune, a i servi de bună voe; el dă tot ajutorul, dar cere ca să nu fie nefolositor prin necredință, prin lenevire, prin pasiuni. Un rege pôte procura soldaților seî arme destul de bune; dacă ei n'au voință, vor fugi cu aceste arme, și regele va fi în pericol a-și perde statele sale. Cu toate acestea nu este tot ast-fel și cu Iisus Christos, el răpește demonului o mulțime de suflete, care erau și care puteau fi sclavele sale, fără ajutorul harului. Numărul aleșilor nu este foarte mare, dar el este destul de mare; cine pôte prețui numărul? În fine ce câștigă demonul prin pretinsa sa victorie? Va fi el mai fericit? Dacă un rege pedepsit ar videa pre mulți din supușii seî, sau chiar din inimicii seî, pedepsiți cu el, sorta sa va fi ore mai de suferit? Impărăția demonului, va fi împărăția uriciunei, a rușinei și a desperării. Cu cât numărul supușilor acestui stăpân crud va fi mare, cu atâta va blestema starea sa, și va simți greutatea pedepselor sale. Voința ce are de a vătămă, ca

esențială, de la căderea sa, îl róde mai ântéit pre el ; succesul acesteï voinți îmulțește nenorocirile sale, în loc de a le micșura. In fine pentru a videa în ce parte e victoria, trebuie a videa unde este fericirea și gloria. De sigur în partea lui Iisus Christos ; așa dar numai Iisus Christos e învingător.

V E R S. 7 și 8.

Perit-a pomenirea lui cu sunet, și Domnul în véc remâne. Gătít-a la judecată scaunul seu, și el va judeca lumea întru dreptate, judeca-va nozodul cu îndreptare.

Profetul opune durata eternă a Domnului distrugerei inamicilor sei, cari sînt acei ai mântuirii noastre. *Amintirea lor*, dice el, *va peri cu sunet* sau mai bine *cu ei*, dupre sensul ebreu. *D-deu va judeca pământul cu dreptate ; el va judeca popórele cu dreptate.* Este óre-care diferință între pământ și popóre: pământul însamnă însuși globul, fie locuit sau nelocuit. *D-deu îl va judeca cu dreptate*, amestecând elementele din care e compus ; căci acest glob n'a fost creat pentru a dura tot-deuna ; dreptatea lui *D-deu îl va înlocui* cu un nou pământ și cu ceruri nouă, adecă împărăția eternă, unde nu va fi nici durere, nici întristare, nici suspin. Popórele sînt locuitorii pământului ; *D-deu îi va judeca cu dreptate*, sau dupre dreptatea sa ; pentru că el e drept, resplătește virtutea și pedepsește fără de legea.

MEDITAȚIUNI

Este aici o opoziție însemnată între distrugerea celor rei și durata eternă a lui *D-deu*. Amintirea impioșilor pere cu sunet, sau pere cu ei ; dar Domnul remâne în etern. Chiar în text este că el șede etern pre scaunul seu, pentru a arăta pacea de care se bucură și puterea sa. Acésta mângăe virtutea persecutată de cei rei. Aceștia per și amintirea lor se nimicește. Dacă ea remâne, este o amintire uricóasă și rea, ca și nimicirea. Ce vor gândi tóte secolele de un Neron, de un Caligula, un Irod, un Antiohus, și de un trădător ca Iuda ? Virtutea din contra cu tóte că e apăsată pe pământ, va avea în împărăția lui *D-deu* nu numai o resplătire eternă, dar se va bucura în etern că a fost primită de Suveranul judecător. Judecata lui *D-deu* va aprecia totul, dupre drépta sa valóre.

Acastă gândire distruge ipocrisia, face să se iubească curăţenia și simplitatea, inspiră o temere salutară de judecata eternă, deschide inima pentru dragostea lui D-zeu.

Scriptura este admirabilă în imaginile sale; ea ne reprezintă pre D-zeu preparând tronul seti pentru judecată; ea și cum în această viață, care este timpul milostivirei, tronul lui D-zeu nu este destinat de cât a vërsa torente de ertare. În ziua arătării acest tron va fi a unui judecător, care va cere compt de bine-facerile sale, care va resplăti buna întrebuintare a lor, și care va pedepsi abuzul de ele.

V E R S. 9.

*Și s'a făcut Domnul scăpare sëracului, ajutor în vremi caviöse,
în necazuri.*

Textul ebreu dice în loc de *scăpare*, un loc înalt și fortificat, unde să potă scăpa cu încredere. Sëracul de care se vorbește aici este *omul asuprit*, apăsăt, batjocorit, dupre cum spune textul; D-zeu îl ajută în oasiuni, când această protecțiune îi este necesară. Textul și traducerile dic: *în vreme caviösă, în necazuri*, acestea sunt două lucruri deosebite, timpul favorabil și nenorocire. Cred că acei cari traduc simplu, în timpul nenorocirei, nu dau totă forța expresiunilor protetului.

MEDITAȚIUNI

Este aici o deosebire foarte însemnată între D-zeu și protectorii lumei. Aceștia ajută pre nenorociți pre puțin, pre rar și adese-oră rău; pe când Domnul se glorică a susține pre acești ómenî părăsiți. Fericiti seculului se razimă pe averea lor, pe industrie, pe creditul lor, și D-zeu îi lasă la ajutoarele omenești; dacă el sprijinește pre nenorociți ce se adresăza la el, și dacă sunt în lume nenorociți, cari se par a fi părăsiți de providență, este, saũ pentru că ei nu se încred în ea, saũ pentru că alérgă la ajutoruri străine de starea lor. saũ pentru că abusăza de acele ce le sunt date. Dómne, ași putea aduce înaintea ta multe exemple care justifică aceste trei observațiuni; dar trebuie mai ântéiu a-ți

mulțami pentru ajutorurile ce mi ai dat așa de des și de grab, și în timpul când eu încercam niște fapte de care singur puteai a mă scăpa. Fii bine-cuvântat, D-deul meu, de acest ajutor, atât spiritual cât și temporal, ce mi l-ai făcut tu singur. Și nu permițe ca să uit vre-odată aceste bine-faceri însemnate, aceste daruri speciale. Fie ca ele să animeze credința mea, să fie un motiv pentru mine de a viețui sub protecțiunea ta, și a pune încrederea mea numai în tine.

V E R S. 10.

Și să nădăjduescă spre tine cei ce cunosc numele tău; că n'ai părăsit pre cei ce te caută pre tine, Dómnne.

Ebreul dice *vor spera*; dar se știe că adese-orî se fac schimbări de timpuri în această limbă; ast fel, suposând viitorul, prezentul profetului este tot același.

MEDITAȚIUNI

Profetul ne arată aici o cale foarte bună, ca să ne învețe a pune încrederea noastră în D-deu. Nu este alta de cât a cunoște numele său și a căuta pre Domnul. Cunoștința de D-deu nu constă în mari cercetări asupra naturii sale și a atributelor sale divine. Ea constă în a crede cu tărie aceia ce credința ne învață despre puterea sa, mila și dreptatea sa. Căutarea de D-deu depinde, cu harul său, de sentimentele inimii noastre, de buna-voință ce ne îndreptă către el, de sinceritatea cu care dorim de a-i plăcea. Aceste lucruri sunt convenabile celor simpli, spiritelor mîrginite. Ast-fel de comun în cea mai mare parte din ei se găsește o mai mare conștiință în D-deu. Învețații se încred prea mult în ei însuși în conștiința ce voesc a căpăta despre D-deu; și în căutarea ce fac de mijlocele de a-i servi, ei pun în această prea multă sirguintă și iscusință; de altmintrelea obicinuiți, chiar prin funcțiunile lor, a examina obiecțiunile ce impietatea și eresia au imaginat asupra naturii și a atributelor lui D-deu, asupra datoriiilor noastre față cu această Ființă suverană, asupra faptelor sântilor ce au e celat în cultul său, ei încercă,

acum tentațiunii periculoase, acum străngerii de inimă ca inseparabile de studiul lor, acum temeri de a nu putea găsi avantajos, răspunsuri proprii a rușina pre adversarii lor. Ah! Dómnne, cât de mare trebuință ai savanții de simplicitate și umilință, în silințele ce-și dau pentru a te cunóște și a te căuta! Tu ai mulțămit Părintelui ceresc, că a ascuns misteriiile tale de cei înțelepți și pricepuți și le-a descoperit pruncilor. Acest cuvânt divin se adeverește în fie-care ți, adese ori cunoștințele multe ai făcut necredincioși și eretici; simplitatea credinței, unită cu buna voință, umple împărăția ta de sânti.

V E R S. 11 și 12.

Cântați Domnului celui ce locuește în Sion, vestiți întru nămurī isprăvile lui: că cel ce caută sânziurile lor și-a adus aminte, n'a uitat strigarea sêracilor.

În acest psalm profetul se lasă a fi tras de mișcările inimei sale; acum se rădică contra inamicilor lui D-deu, acum mângăe virtutea asuprită, acum se adresază D-lui și-l glorifică.

Cuvântul ce cei LXX îl traduc prin ἐπιτηδεύματα, și Vulgata prin *studia*, însemnăză asemenea în tetxul ebreu: *opera*, și însamnă în general tóte planurile și tóte minunile providenței divine. S'a ȓis că Domnul locuește în Sion, pentru că chivotul legei de unde se cunoștea voința sa, a fost transportat pe acest munte.

S'a ȓis că D-deu *caută sângele sêracilor*, pentru că el învinge injuriile ce li se fac.

MEDITAȚIUNI

David îndemna pre poporul seî a cânta laudele D-lui, care locuește în muntele Sionului, din cauza chivotului legei care a fost stramutat acolo. Dar noi, căroră Apostolul ne ȓice: că ne-am apropiat de adevăratul munte al Sionului, de cetatea D-deului celui viu, adecă că am intrat în Biserica lui Iisus Christos, a cărei figură era muntele Sionului, aproape de Ierusalim, ce tribut de laude datorim lui D-deu? Ce zel trebuie să avem noi pentru a anunța maririle și minunile sale? Ce recunoștință trebuie să-i arătăm pentru daru

ce ne-a făcut de a intra și a stărui în adevărata credință, în adevărata Biserică? Acastă Biserică, dice St. Chrisostom, se compară cu un munte din cauza solidității sale și a imutabilității; căci precum nici o putere ominescă nu pôte risipi și transporta un munte, ast-fel Biserica lui Iisus Christos va remânea tot-déuna tare și neclătită.

D-șei caută sângele sêracilor, adecă acelor micî, umiliți și întristați. El ne ertă greșalele comise contra lui; dar el nu ne ertă fără îndreptare injuriile făcute aprópelui. Orî cine îl atacă în persóna sa, în averea sa, în reputațiunea sa, în tótă ființa sa fizică și morală, este vinovat către el, și D-șei îl resbună. Nu este numai atât; orî-cine refuză a-l ajuta în trebuințele sale, de a-l mângăia în greutățile sale, de a-î erta defectele, va fi responsabil dreptăței divine de tóte acestea. Ah! Cât de întinsă este charitatea în privința aprópelui! Cât de delicată este acastă virtute! Cât de ușor este a o lovi, și cât de greți a o restabili în integritatea sa când a jignito.

V E R S. 13 și 14.

Miluește-mă, Dómne, veđi smerenia mea de către vrăjmașii mei, cela ce mă înalți pre mine din porțile morței : ca să vestesc tóte laudele tale în porțile fetei Sionului? Veseli-ne-vom de mântuirea ta.

Veđi umilința mea, după textul ebreu : *întristarea mea* : porțile morței sînt tóte calamitățile extreme, maî ales acele care pun sufletul în pericol de a se perde. Porțile ficei Sionului sînt adunările poporului credincios în Sion. Ebreul numește fiică a Sionului, fiica Tyrului etc., pre locuitorii acelor orașe, pentru că se aduna la porțile orașului pentru judecări și pentru alte afaceri publice; profetul vorbește aici de porțile Sionului, pentru a indica adunarea credincioșilor, cărora dorește a le anunța măririle lui D-șei.

MEDITAȚIUNI

Cu tóte că profetul a arătat bucurie în versurile precedente, el nu lasă de a cere aici în ajutor mila lui D-șei în întristarea sa. Dreptul simte în tot-déuna starea nenorocirei

în care se află pre pământ și pericolele la care este espusă mântuirea sa.

Când ne bucurăm de cea mai mare pace, dice St. Chri-
sostom, să bănuim mai mult de cât tot-déuna această situa-
țiune și să îndoim rugăciunile noastre pentru a obține aju-
torul celui Prea-Înalt. În liniște se întemplă cele mai mari
căderi, David scăpase de persecuțiunile lui Saul, el governa
liniștit și cu glorie. Acesta fu momentul când se uita mai
mult, în care comise două mari crime, care fură obiectul la-
crimilor în tot restul vieții sale. Dacă mă examinez pre mine
însuși, voi vădea, că în prosperitate, în sănătate plină și în-
trégă, în liniștea spiitului și a inimei mele, se rădică în mine
un fel de îndărătnicie pentru a supăra pre D-đeu; temerea
de judecata sa dispare, prezența sau anintirea obiectelor sen-
sibile mă atinge mai mult; atunci dar trebuie a alerga cu cea
mai mare stăruință la protecțiunea Domnului.

V E R S. 15 și 16.

*Afundatu-s'au nêmurile întru stricăciunea care au făcut; în cursa
ac'asta care au ascuns s'a prins piciorul lor. Cunôște-se Domnul jude-
căți făcend, întru faptele mâinilor sale s'a prins pécătosul.*

*Intru stricăciunea care au făcut, cuvântul ebreu șahat, însumă
perdere, distrugere, devastare; Grecul dice: εν διαφθορά, care ex-
primă bine sensul.*

Aceste nêmurî, de care vorbește profetul, sunt inimicii cultului
sânt, toți adversarii mântuirii.

MEDITAȚIUNI

Ceia ce s'a observat, s'a pređis aici de profetul, s'a întâm-
plat și se va întâmpla tuturor persecutorilor virtuței. Ei cad
curend sau mai târđiu în cursa ce au pregătit'o ómenilor
virtuoși. Cu cât dreptatea lui D-đeu este târđie, cu atât ea
este mai întricoșată. S-ta Scriptură și istoria profană sunt
pline de exemple funeste în privința acésta. Dar pentru că
aceste exemple nu se par a se mai reînoi, pentru acésta ne-
legiuiri trebuie să se înfricoșeze. D-đeu este tot-déuna același

tot-déuna drept, tot-déuna inimic al crimei; dacă nu pedepsește în viața acésta, nu va lipsi a esercita răsburarea sa în ceia-laltă.

V E R S. 17 și 18.

*Intorcă-se păcătoșii la iad, toate némurile, cele ce uită pre D-deu.
Că nu până în sfârșit va fi uitat sêracul; răbdarea sêracilor nu va
peri până în sfârșit.*

Pecătosul a fost prins în lucrul mâinilor sale, adică că voidă a vătâma și a face rău, a cădută el însuși în nenorocirea ce prepara altora. Acésta pôte însemna încă că va fi judecat după faptele sale.

La finele vers. 17, este în Ebreu, *higaion selah*, a cărei însemnare nu se știe exact; se crede că este o notă pusă pentru a deștepta atențiunea, ca și cum ar fi: *res in perpetuum meditanda*. Ceî LXX pun $\phi\delta\eta\ \delta\epsilon\alpha\psi\acute{\alpha}\lambda\mu\alpha\tau\omicron\varsigma$, ca și cum cântăreții trebuia să facă aici o pauză. Traducerea noastră română omite aceste cuvinte ca neexplicabile astă dată.

MEDITAȚIUNI

În aceste două versuri se cuprind mari învățături :

1. Se va cunoște, că este un D-deu drept; îl va cunoște prin justiția ce va face. Acest adevăr este repetat neîncetat în psalmi, pentru că profetul inspirat de D-deu, știea că nu este nimic, care să turbure pre ómenii fericiți, în lumea acésta, de cât prosperitatea reilor și nenorocirea celor drepti. Va fi dar un timp în care tótă dreptatea va fi manifestată și făcută de Judecătorul suveran al tuturor lucrurilor, ceia ce nu trebuie a uita nici odată.

2. Păcătoșii se vor înturna în iad, pentru că sunt dați din acésta lume puterilor iadului; starea lor nu este diferită de a celor condamnați, de cât prin aceia că se bucură de viață, căci sufletul lor este așa de vinovat în ochii lui D-deu ca și acele ce gem în iad. Un alt cuvânt încă pentru care s'a đis că păcătoșii se vor înturna în iad, este că în adevăr la judecata generală a lui D-deu, sufletele lor se vor reuni cu corpul lor, și vor intra ast-fel reunite în locul de muncă și scrășnirea dinților.

Pentru a fi reprobat, profetul arată uitarea de D-deu, ca

și cum acesta ar fi singurul păcat pentru a fi blestemat. Și acesta este un mare și înspăimântător adevăr. Sunt în lume o mulțime de persoane, care nu se privesc ca vinovate în ochii lui D-zeu, pentru că au virtuți morale, pentru că sunt credincioase în căsătorie, în negoț, în afacerile dintre cei-lalți oameni; pentru că nu iau parte nici de cum la adunările necuviincioase ale oamenilor de lume; pentru că au umanitate, cumpătare, bunătate în caracter; pentru că se ocupă cu lucruri folositoare, care nu le lasă timpul de a se deda plăcerilor. În fine, aceștia sunt oamenii nebănuți în ochii lumii, dar ei uită pre Domnul; nu-i adresază nici o rugăciune, sau de se găsesc în adunările creștinilor, sunt fără meditare, fără dorința de a plăcea lui D-zeu, fără a se întorce în ei înșiși. Aceștia sunt, după gândirea profetului păcătoșii cari nu vor avea altă parte de cât infernul, pentru că lucrul de căpitanie pentru mântuire este de a-și aduce aminte de D-zeu, de a alerga la el, a-l chema, de a-l mărturisi încredere și dragoste.

4. Răbdarea este aceia ce prețuește mai mult persoanelor întristate, persecutate, oprimite. Se susține cu vigore o mare încercare, toate motivele religiunii și toate forțele rațiunii se unesc pentru a întări sufletul; dar o lungă desplăcere, o apăsare a cărei finit nu se mai vede, o persecuțiune, care crește cu numărul zilelor și al anilor, tocește întru cât-va silința spiritului, descurajază voința, și nu rămâne în o inimă nefericită de cât un fond de amărăciune, care caută a se manifesta prin plângere și nerăbdare. Profetul dă aici un remediu mare și folositor; aceia *că răbdarea seracilor nu va peri până în sfârșit*, că va fi respătită de Mângâitorul etern. În iad nu este de cât desperare, pentru că răbdarea ar fi nefolositoare, pedepsa trebuind a fi neimblândită și fără finit. Dar în această viață, ori cât de lungă s'ar presupune, dreptul întristat vede tot-deuna un termen, și la acest termen, o stare, unde nu va fi nici durere, nici muncă, nici întristare, nici suferință, unde bucuria cea mai curată va umplea inima, unde un noian de veselie, cum se exprimă profetul, va cuprinde toate facultățile omului. Acesta gândire devenită obicei în

spiritul adevăratului credincios, împlândește toate rălele sale, i le face chiar prețioase; vine chiar până a prefera suferințele sale, umiliațiunile, nenorocirile tuturor plăcerilor lumei. Și cât de mult ajută încă pe un suflet în ast-fel de stare marele spectacol al lui Iisus Chr. persecutat, calomniat și suferind?

V E R S. 19 și 20.

Scôlă-te, Dómnne, să nu se întărescă omul, să se judece némurile înaintea ta. Pune, Dómnne, dătătoriu de lege pentru ei, ca să cunóscă némurile că ómeni sunt.

Este multă tărie în terminul: *enos*, care însemnă om slab, prăpădit, păcătos. Profetul cere ca o creatură așa de mărginită în puterile sale să nu se întărescă contra lui D-zeu.

Acest legislator, de care se vorbește, este luat de câți-va ebraiști, în loc de *temerea de Domnul*, pentru că în adevăr cuvântul ebraic pôte să însemneze *temere*, sau stăpân, legislator, dupre cele două rădăcinii diverse din care se trage. Ceii LXX au tradus *νομοθέτης* și traducerea latină *legislatorem*. Se pôte foarte bine înțelege prin acest legislator Iisus Christos, care a învățat mai bine de cât toți pre ómeni, că ei sînt ómeni, persóne slabe și fără merite.

MEDITAȚIUNI

Profetul cere ca popóarele să cunóscă că ómeni sînt. Este ceva înspăimântător, că pentru a ne convinge de acest mare adevăr, a trebuit din partea lui D-zeu atâtea silinți ale puterei sale, atâtea mulțimi de minuni sub lege și îndoite în Evanghelie. Ómenii sînt așa de îndrăsneți a se înălța și a eși din sfera lor, că mulți dintre ei au voit a răpi onoruri, care nu se dau de cât divinităței. Nimic nu demonstră mai bine slăbiciunea lor, ignoranța lor, miseria, de cât acéstă înclinare neînțeleptă, sau, mai bine dis, așa de nesimțitoare. Acésta e un fruct al păcatului original, a acelei căderi enorme, care a tulburat facultățile nóstre, și degradat sentimentele nóstre. Acésta învățătură: *că noi suntem ómeni* este mai necesară celor mari, de cât celor mici. Fiind-că ceii mari sunt înal-

țați mai presus de condițiunile comune; ei se cred așa de desprețuiți în altă condițiune, ei nu voesc să fie atenți pentru inferiorii lor, de cât pentru a-î desprețui, sau a le cere datorii excesive; de aici mânia lor pentru acei ce atacă strălucirea lor, delicateta asupra punctului onorei, acea pompă ce-î înconjură neîncetat, acea importanță ce ei pun în apucătorele cele mai comune, acea scutire mai absolută ce pretind ei în privirea legilor. Ei sunt ómenî; se nasc ca și ceilalți ómenî, sunt supuși la trebuințele celor-lalți ómenî, ei mor ca și cei-lalți ómenî, și nici odată nu gândesc a se numera printre cei-lalți ómenî. In privirea lui D-deu, ei îl uită mai mult de cât cei-lalți ómenî. Tot aceia ce au, D-deu le-a dat, care póte a le lua, și care de sigur va pedepsi abusul ce fac de acésta. Ei trebuiau mai mult de cât cei-lalți ómenî a se umili înaintea acestei Ființi înalte, care le-a pus în mâini óre-care parte a puterei sale și care face a luci în ei óre-care raze a majestăței sale. O D-deule! arată cu darul tui tuturor regilor, precum și tuturor popórelor, tuturor cuceritorilor, ca și tuturor sclavilor, bogaților și sêracilor, învățaților și ignorantilor, miniștrilor altarului tui ca și simplilor credincioși, *că toți sunt ómenî*, condamnați la mórte, dependinți de dreptatea ta, vinovați înaintea ta din cel ánteu moment al nașterei lor, și incapabili de a merita împărăția ta, fără bine-facerile milostivirei tale. Invața-ne acest mare adevér prin sântul și adoratul legislator ce ne-a dat în persóna lui Iisus Christos, el este sântenia, strălucirea, puterea chiar; și el s'a numit neîncetat *Fiul omului*, pentru a ne face să ne amintim că compătimind cu nenorocirile nóstre, el s'a făcut asemenea nouă, fără el noi n'am fi putut căpăta cel mai mic grad de umilință; căci de îndată ce suntem singuri și fără harul tui, mândria ne cuprinde, și mândria nu este de cât uitarea de sine însuși, uitarea de slabiciunea nóstră, uitarea acestui mare principiu, că noi suntem ómenî.

V E R S. 21.

*Pentru ce, Dómnne, stai departe, treci cu vederca în vremi cuvióse
în necazuri.*

De aici în textul ebreu începe al decelea psalm. Cei LXX, și, după ei, Vulgata nu fac acéstă împărțire. Ebraiștii dic, că este atâta diferență în aceia ce urmăzá și aceia ce precede, că este cu neputință de a cunoște aici un psalm. Dar ar fi a nu recunoște acest gen de compozițiune, nici tonul care domnește în totá Psaltirea, când am căuta în fie-care psalm, un plan regulat și urmat. În prima parte a acestui psalm, David se ocupă în deosebī a înalța protecțiunea ce Domnul dá celor drepti contra pécatoșilor și a impioșilor. În acéstă parte a doua, el însistă mai mult asupra procedărei celor rei, asupra persecuțiunilor ce fac celor drepti. Este dar aici o nepotrivire? Cei LXX au vedut, că aici nu e nici un titlu, cum este în cei-lalți șapte psalmi precedenți și în cei următori; ei au avut esemplare, care nu erau țifrate, și în care psalmii nu erau distinși de cât prin titlul lor, pentru aceia ei au cređut, că acéstă a doua parte nu făcea de cât un întreg cu psalmul 9.

Textul ebreu, în acest vers dice: *Pentru ce, Dómnne, stai departe, pentru ce te-ai ascuns?* Tot același sens: Când D-deu nu ne vorbește, se pare că s'a retras și stă departe de noi. Când nu ne ajută, se pare că ne desprețuește, se pare că a ascuns fața sa.

MEDITAȚIUNI

D-deu este tot-déuna aprópe de noi, pentru că, cum dicea Apostolul Atenienilor, noi suntem în el, viețuim în el, în el ne mișcăm; dar dumnezeésca presentă nu se simțeste tot-déuna. Se pare câte odată că se îndepărtéză și se ascunde; ceia ce se întâmplă saū pentru că voește a încerca rabdarea nóstră, saū pentru că sunt în noi óre care greșale ce voește a le pedepsi. Numai ómenii ce spun cuvinte simțesc bine acéstă depărtare și apropiere a lui D-deu, dacā pot să mă esprim în acești termini. Ast-fel mai numai ei sunt, carii pot face acéstă rugăciune a lui David. Oamenii lumii, ocupați de pasiunile lor, saū de afacerile lor, nu simțesc dacā D-deu este aprópe saū departe de ei. Nu mai gândesc la el, și cea mai mică îngrijire a lor este de a se bucura de sânta sa pre-

sență. Sufletele reci și lașe în serviciul lui D-zeu, îl simțesc mai în tot-deuna departe; cum vor spera ei ca să fie aproape de inima lor și de spiritul lor? Acestea sunt două părți nesimțitoare în raport cu comunicațiunile spirituale cu D-zeu. Ele sunt ca via de care vorbește profetul, fără apărare, fără pază, fără cultură; lumea și toate viclesugurile sale fac aici o pradă continuă. Sufletele credincioase rugăciunii încercă din timp în timp absența lui D-zeu, și această stare este foarte grea; dar nimic mai sânt de cât când știe să se folosască de aceste sante pedepse. Răbdarea, umilința, încrederea și mai ales spiritul de credință sunt isvóre sigure contra întristărei ce cauzază această stare de obscuritate. Tot aceia ce e mai bine de facut în această situațiune este a se întorce cu dragoste către D-zeu și a-i adresa această rugăciune a lui David: *Pentru ce Dómnne m'ai părăsit, etc.*

V E R S. 22 și 23.

Când se mândrește necredinciosul, se aprinde sêracul; prindă-se întru sfaturile care gândesc. Că se laudă pecătosul întru poftele sufletului său, și cel ce face strâmbătate bine să cuvinteză.

Interpreții găsesc cel întâiu din aceste versuri cam greu; pentru că ei dau verbului *se aprinde* o însemnare, care nu trebuie a fi aci. Ei dic că sêracul se supără, se irită în persecuțiune. Nu este acesta adevêratul înțeles, ebreul, greul și latinul înțeleg că sêracul este în prada mândriei celor fără de lege; ast-fel trebuie a traduce: *Când necredinciosul se mândrește, sêracul este persecutat, consumat ca de un foc.* În urmă cea-laltă parte a versului nu este grea, în raport cu versul următor, unde s'a vorbit de pecătoși și de omul nedrept; aceeaști doi reï sunt prinși în proiectele ce le formeză, adică, că sunt victime ale lor; și pentru ce? Versul dic: *Că se laudă pecătosul întru poftele sufletului său și omul nedrept este bine-cuvântat;* adică, grai de bine; iată ceia ce perde unul și altul.

Iată deci totă gândirea profetului, *impiosul este mândru și în mândria sa apasă pre sêrac.* Necredinciosul și omul nedrept (sau avar) formeză proiecte, a căror victimă sunt ei, pentru că cel dintăiu este lăudat, înălțat de el însuși și de alții, și al doilea se laudă singur, sau este lăudat de acei ce i se asămăna.

MEDITAȚIUNI

Să vede în aceste versuri procedările mândrului, care lovește pre seracul, pre cetățenul fără apărare. Se vede falsa vanitate a omului fără religione și a omului nedrept; ei formeză și unul și altul proiecte urite, se laudă de comploturile lor, de vicleniile lor, și se găsesc lingușitori, cari-î încurajeză în aceste apucături rele; dar toate acestea trebuie să aibă un sfârșit. Amândoi sunt prinși în cursele ce ei întind altora, pentru că este un D-țeu, care curând sau mai târziu apără pre servitorii săi. Aceste adevăruri, ori cât de vechi sunt, nu se presintă nici de cum gândirei ómenilor fără religione, nedrepți, pasionați, răi și determinați a se înrădăcina în rău. Impiosul de astăzi este ca și impiosul din zilele lui David, adorator al ideilor sale, și crezând că va reuși în toate proiectele sale, el nu se neliniștește nici de viața viitoare, nici de judecata lui D-țeu, nici de scandalele ce dă, nici de nedreptățile ce comite. El formează sisteme de nereligione și desfrânare; le publică, când se crede autorizat; le răspândește pe ascuns, când se îndoește de judecata ómenilor. La mórte consumă nedreptatea sa, sau prin o pocăință fățarnică, sau prin o pretinsă constanță în impietatea sa. Acéstă încăpăținare lingușește încă deșertaciunea sa; și móre tot odată necredincios și mândru, victimă a acestor doi tirani ce-l domină, și care-l dau pe mâna unui tiran și mai crud, care este eternitatea nefericită.

V E R S. 24 și 25.

Intărâtat-a pre Domnul cel păcătos; dupre mulțimea mâniei lui nu va căuta. Nu este D-țeu înaintea lui. Spuscă-se căile lui în totă vremea; lepădă-se judecății tale de către fața lui: preste toți vrăjmașii săi va stăpâni.

Aceste prime cuvinte: *intărâtat-a păcătosul pre Domnul*, în textul ebreu se țin de versul precedent; dar acésta nu schimbă sensul; și cu toate că traducerea noastră nu se unește în totul cu textul în divisiunea versurilor, sensul acestui text și cel al traducerei se împacă foarte bine.

D-zeu nu este în prezența sa. Ebreul este mult mai expresiv : Tote gândurile lui sunt că nu este D-zeu : ceia ce poate a se explica în două feluri : 1. Dăcem că toate gândurile se întorc a nega că este un D-zeu (ceia ce fac atei de profesiune, sau a dori ca să nu fie, ceia ce e foarte ordinar oamenilor dedați pasiunilor lor) ; 2, dăcând că acest păcătos nu gândește nici odată la D-zeu ; că viețuește ca și cum n-ar fi ; că nu-și amintește nici odată de D-zeu.

MEDITAȚIUNI

Trebuea în adevăr ca acest sânt profet să fie luminat de D-zeu, pentru a zugrăvi așa de exact și așa de viu totă conduita păcătoșilor. Ei iriteză pre Domnul ; și cum : 1 pentru că în cursul violenților lor, contra celor mici și a sêracilor, nimic nu-î oprește ; și că nu-și amintesc nici de aceea ce dătoresc lui D-zeu, nici de datoriile umanității ; 2 pentru că toate gândurile lor sînt afară de D-zeu, și că vin a crede că nici nu există, până a dori cel puțin ca să nu se îngrijască de lucrurile ominești ; 3 pentru că toate procedările lor, toate acțiunile lor sînt rușinoșe și o țesetură de corupțiuni ; că fac numai rău, că nu tratéză nici odată cu ei fară a deveni mai culpabil ; 4 pentru că judecățile lui D-zeu sînt tot-dé-una afară de gândirea lor, ca și cum D-zeu n'ar avea nici putere, nici voință de a pedepsi crima ; 5 pentru că în fine ei tratéză cu o mândrie extremă pre toți aceia ca i au nenorocirea de a le displacea.

Invățam de aici, prin căi contrare, care e conduita drepților. De sînt siliți a vătama pre aprópele, vederea lui D-zeu îi oprește ; D-zeu este ocupațiunea obicînită a lor. Ei întorcă toate gândurile și afecțiunile lor către el. Curățenia și inocența caracteriséză toate acțiunile lor. Ei 'și amintesc neîncetat de judecățile lui D-zeu. Infine dacă au inimiză, de parte de a-î trata cu asprime sau de a se plânge contra lor, ei îi iubesc, îi încarcă de bine-faceri, se intereséză de mântuirea lor și se rógă pentru ei.

V E R S. 26, 27, 28.

Că a Țis întru inima sa: nu mă voiŭ clăti din nēm în nēm, fără de rēu. A căruŭ gură este plină de blestem și de amărăciune și de vicleșug: sub limba lui osteneală și durere. Șade întru pitulare, cu cei bogăți întru ascunsuri, ca să ucidă pre cel nevinovat; ochii lui spre cel sērac se uită.

Aici este urmarea procedărilor impiōse și nedrepte ale pēcăto-sului. Ebreul Țice din cuvēt în cuvēt: *Țice în inima sa, nu mă voiŭ clăti nici odată, nici odată nu mi se va întēpla rēu.*

Sub limba sa osteneală și durere, adecă că tot aceea ce Țice este pentru a face greutate altora.

MEDITAȚIUNI

Ceea ce este mai strein și în același timp mai ordinar în conduita pēcatosului, a impiosului, a omului răpitor, care dispōie pre sērac, este gândul acesta pus în inima sa: Nu voiŭ cădea nici odată, nu mi se va întāmpla nici o nenorocire; mă voiŭ bucura de fructul fără de legilor mele. El își formēză, prin obiceiul pēcatului, un fel de îndărătnicie contra Providenței, care nu prevede nici rēsbunările sale secrete, nici judecățile sale publice și arătate. Istoria este plină de aceste căderi tragice, de atâtea exemple de favoriți nenorociți, faimoși asupritori despoiați, de rebeli pedepsiți de supliciu cel mai de pre urmă, de principii rēi a căror finit a fost funest. Dacă acești ómeni s'ar fi oprit după câte-va întreprinderi fericite, ei ar fi putut, cel puțin în lumea acēsta: să se bucure de óre-care folóse; dar primii pași făcuți în calea crimei, în căile ambițiunei, i-au vīrit într'un labirint de intrigi, chaos de nelegiuiri și iaŭ condus în fine la un sfârșit nenorocit. Dar dacă ai și fost unii, cari ar fi prosperat în tóte întreprinderile lor nedrepte, ai evitat ei judecata lui D-deŭ? In fața credinței, un impios tot-dēuna fericit în acēstă viēță este o victimă care se îngrașă pentru Țiua rēsbunării.

V E R S. 29 și 30.

Pândește întru ascuns, ca leul în culcușul său: pândește ca să apuce pre sêracul, să apuce pre sêracul când 'l va trage pre el. In lațul său va smeri pre el; plecase-va și va cădea, când va stăpâni el pre cei sêraci.

Versurile acestea sunt conforme cu textul ebreu. Deosebirea este numai în împărțirea versurilor, căci textul dice: *prinde pre cel slab ca să-l tragă în lațul său*; pe când traducerea noastră începe versul 30 prin cuvintele: *In lațul său va smeri pre el*; Înțelesul este același, că cei răi întrebunțeză toate mijlocele ca să umilească pre cel sêrac.

MEDITAȚIUNI

Se vor găsi sute de exemple în lume, practicate cum descrie aici profetul. Eu consider mai ales pre cel avar sau pre cămătar. El are tot-déuna ochii deschiși pentru a profita de nenorocirea sêracului, adică în general de toți acei, carii au nevoie. Este ca un leu în culcușul său. tot-déuna gata a întinde cursa, pentru a trage la sine pre acei carii, în necesitate, aleargă la el; el îi atrage în adevăr, se învoește cu ei, le impune condițiuni grele, îi înfășură cu legăturile sale, și când terminul de plată a espirat, el se aruncă cu furóre asupra lor și a averei lor, el îi lovește cu greutatea condițiilor lor; le ia tot ce au, vine chiar la aceia a-i lua în robie, satî că scapă de el prin fugă. Acest om este fără milă, fără privire, fără temere de D-zeu, mai ales că el se îmbogățește oprimând, devastând, reducând familiile în desperare, sufletul său este satisfăcut. Tot ast-fel este și risipitorul, care prin cheltuelile sale priveza pre servitorii, pre lucrătorii de plata lor, care reduce familia sa în sêrăcie, care nu ascultă, de cât de mijlocele de a satisface luxul său, desfrânarea pasiunea ce are pentru joc. Acest om este nesimțitor la toate relele ce provin din conduita sa cea rea. Cu cât este mai mare, cu atât el face mai mulți nenorociți, pentru că condițiunea sa îl sustrage de la imputări și constrângeri. Ambițiosul este pôte și mai culpabil. El caută a se înălța, sfărâmand tot aceia ce i se opune. Câte fraude nu face el pentru a

se scăpa de concurenți, pentru a discredita ómenii cu merite, cari puteau să-i fie preferați! S'ar putea găsi același caracter de răutate în cel răsbunător, în viclean, în intrigant, în mincinos. Se găsește chiar în acei ce fac profesii de pietate, dar cari se iubesc mai mult pre sine însuși. Ei comit miș de nedreptăți, ei vatămă pre aprópele în miș de chipuri deosebite, prin amorul propriu, care-i face îndărătnici, netoleranți, presupuelnici, insociabili. Ah! Dómne, profetul a zugrăvit un tablou în care se ved toți ómenii. Eú mē ved în fața ta și-ți cer, ca să ștergi în mine aceste apucături uriciose, cer amintirea de judecățile tale, atențiunea acestui ochiú etern ce-l ții tot-déuna deschis către mine.

V E R S. 31.

Că a dis întru inima sa: uitat-a D-đeu, întors-a fața sa, ca să nu vadă până în sfârșit.

Textul ebreú nu diferă de cât în aceia că đice: *D-đeu nu-i va videa nici odată*, ceia ce nu se îndepărtéză de înțelesul traducerei. Profetul descopere un gând care este în sufletul impiosului: că D-đeu nu consideră nici pre sērac, nici pre acel ce-l apasă.

MEDITAȚIUNI

Când voești a face, ca impioșii să-și amintescă, că D-đeu vede tóte apucăturile lor, că-i condamnă, și că-și va răsbuna, ei cred, că acestea sunt cuvinte fără temeiú, prejudiții, nisee ideí inspirate de fanaticism. Vedeți, đic ei, prosperitatea ómenilor cari nu cruțá nimic pentru a înainta și a se îmbogăți; vedeți imperii mari întemeiate prin violență și nedreptate. A luat D-đeu apērarea celor asupriți? Acei ce au cădut în întreprinderile lor au fost imprudenți; nu lasă măsurile convenabile pentru a reuși. In fine crima iscusită în tot-déuna a căștigat avere; aci stă tótă doctrina lumii, și lumea crede că totul se petrece aici jos, ca și cum D-đeu nu s'ar amesteca nici de cum în afacerile ominești. Aceste ideí așa de injuriose divinităței, nu se ascund tot-déuna în

inimă, ele se publică în societăți, și pătrund prin cărți. În timpul lui David nu erau pôte așa de publice, dar el le descoperea prin lumina naturală ce-l lumina, pentru aceia el ruga pre Domnul de a interveni, de a ridica acest scandal. În principiile religiunei, este ușor de a distruge tôte raționamentele impioșilor. Când s'ar putea presupune că toți reii iscușiții, viclenii satii puternicii, ar fi tot-déuna fericiți (ceia ce se demonstră din contră prin miî de esemple), n'ar urma nimic în contra Providenței; ea nu s'a angajat a răspândi bunurile pămênțești celor drepți. Evangelia din contră le promite nenorociri și cruci. D-deu permite succesul impioșilor pentru a încerca virtutea, răbdarea, credința celor aleși. Cine pôte descoperi isvórele înțelepciunei vecinice, care guvernă lumea? Acesta e un plan imens, care nu-l putem înțelege nici în totul, nici în parte, nici mijlócele, nici motivele: dar știm că totul se întórece în folosu! acelor ce iubesc pre D-deu. Știm că va fi un timp când totul va fi la locul sêti, și D-deu va justifica privirile sale adorabile în prezența a tot universul. Fără religiune nu se pôte răspunde sofismelor impioșilor, și acéstă sântă religiune s'au stabilit pentru a-i confunde, cât și pentru a mângăia pre credincioși.

V E R S. 32, 33 și 34.

Scólă-te, Dómne Dumneđeul meú, înalță-se mâna ta, nu uita pre sêracii tãi până în sfârșit. Pentru ce a mâniat necredinciosul pre D-deu; că a đis întru inima sa, nu va întreba. Veđi că tu la durere și la mânie privești, ca să-l dai pre el în mânil tale. Tře s'a lăsat sêracul, sêrmanulú, tu fii ajutoriu.

La primul vers al acestei divisiunii, cuvântul ebreu însamnă sêraci, întristați, ómeni bunî, umiliți; aceștia sunt sêraci cu duhul cum dice Evangelia.

La al doilea vers, în loc de *durere*, în ebreu este indignațiune și în grec, *θροδν*. Dar trebuie a observa că cuvântul *caas* se íea acum într'o semnificare activă, pentru atac și persecuțiune, acum într'o semnificare pasivă, pentru durere și scârbă ce cauzază nenorocirea și réul ce ne vine.

MEDITAȚIUNI.

Póte se întrebe cine-va, dece profetul insistă așa de mult asupra apăsărei celui întristat, și asupra tiraniei celor răi contra lor; pentru ce cere cu atăta stăruință protecțiunea divină. Acest sânt rege știea că nenorocirile erau unul din mijlócele cele mai proprii a sânti și a curăți sufletele. Intr'o mulțime de părți a psalmilor seî, el arată folosul umiliațiunilor și al suferințelor.

Răspunsul acestei întrebări cuprinde mai multe puncte de vedere: 1. Sub legea lui Moisi D-deu făgăduise bine-cuvântări temporale pentru practicarea virtuței. Este adevărat, că aceste bine-cuvântări erau promise nu fie-căruia în particular, dar națiunei dacă ea va rămănea credinciosă legeri Domnului. Cu tóte acestea David vedând marele număr al celor răi, și numărul cel mare al oprimaților striga, cu reson, ca cei drepti se nu nesocotéscă promisiunile lui D-deu, ca să nu distingă ei așa de mult interesele națiunei de cele ale particularilor. Acéstă dovadă era mai delicată și mai periculósă pentru Ebreii de cât pentru noi, pentru că Iisus Christos n'a făcut nici o promisiune de bunurile temporale, nici cele particulare, nici ale popórelor creștine. Când tóte națiunile creștine ar fi apesate și în suferinți, cum fură toți credincioșii de pe pământ în timpul persecuțiunilor, n'ar urma nimic contra providenței, nici contra credinței lui D-deu. Ebreii erau într'o pozițiune diferită și profetiî însciințau ne-încetat națiunea de nenorocirile temporale ce o amenințau, dacă nu va fi credinciosă legeri Domnului. Pentru a preveni îndoelele și tulburările ómenilor bunî, David cerea pentru ei ajutorul lui D-deu, chiar în privirea bunurilor temporale.

2. Profetul în aceste rugăciuni așa de vii și așa de des repetate, dádea niște cunoștinți folositoare și înspăimântătoare nelegiuirilor și réilor din timpul seú. El 'i făcea să-și amintéscă de résbunările divine; și cu cât erau mai mulți, cu atât imputările trebuiau să fie energice, pentru că putea să

înfricoșeze un mare număr, pentru ca impietatea și răutatea să nu fie generală în națiune; ceia ce atrăgea asupra ei mânia lui D-zeu, cum se întâmplă în adevăr sub regii descendenți lui David.

3. Acest sânt profet, luminat de luminele Sântului Spirit sciea pentru toate timpurile; el prevedea atât tentațiunile și persecuțiunile creștinilor, ca și cele a Iudeilor. Decî, dreptii creștinismului au, afară de inimizii lor vizibili, care sunt impioșii și păcătoșii, tot infernul întărâtați pentru a-i perde.

Contra acestor puteri adversare profetul cere ajutorul celui prea înalt. Demonul este, precum ne învață căpitenia apostolilor, un leu răcnind, care caută a răpi prada sa. Este un spirit deprins în rău; el nu-și amintește de D-zeu de cât pentru a-l blafema; el nu se gândește la judecățile lui D-zeu de cât pentru a se irita de asprimea lor, și pentru a trage pre ómenî în abisul în care el însuși e condamnat.

4. În fine plângerile și strigările profetului sunt o înștiințare chiar pentru drepti, sați pentru acei cari se cred scutiți de orî-ce violență contra aprópelui. Când cetim tot aceia ce sântul rege scie de amenințările, întreprinderile, comploturile acestor ómenî pre care-i numește nelegiuiți, păcătoși, răi, trebuie să reflectăm asupra noastră înșine, pentru a examina dacă nu sunt în noi óre cari procedări injuste contra fraților noștri; dacă nu profităm de slăbiciunea lor pentru a-i umili, pentru a-i înjosi, pentru a ne rădica mai sus de cât ei; dacă în concursul intereselor lor și ale noastre, noi nu avem tot-déuna ochiul deschis pentru a stabili averea noastră sau reputațiunea noastră în dauna lor. Oh! câte schimbări sunt în inima noastră, și cât de ingenioși suntem a ne face principii contrarii charității.

V E R S. 35, 36, 37 și 38.

Zdrobește brațul celui păcătos și rău; căutase-va păcatul lui și nu se va afla. Domnul este împărat în vec și în veșul veșului; periți nemuri din pământul lui. Pofta săracilor o ai aușit, Dămine, la gătitrea inimilor lor a luat aminte urechia ta. Judecă săracului și smeritului, ca să nu adaugă însă a se mări omul pre pământ.

Se va căuta păcatul lui etc. In Ebru. Veți căuta păcatul lui și nu-l veți afla. Este tot același sens; dar și de oparte și de alta, se pare că după gândirea St. Chrisostom trebuie a raporta *nu se va afla* la păcătos. Dămine lovește pre cel păcătos, cercetază fără de legile sale și în această căutare el va peri, nu va mai exista, nu-l va mai găsi.

Acastă explicare face a se simți forța și puterea suveranului judecător.

Periți nemuri din pământul lui. In ebreu *națiunile vor fi estersinate* etc. sau mai bine au fost estersinate etc., dar este același sens, apostroful nu schimbă nimica, și preteritul este de stilul profetic, care anunță ca făcut, aceea ce se va întâmpla de sigur. Prin urmare este o mare majestate în acest vers; de oparte, Domnul va împărăși în etern, și de alta, națiunile impioase, idololatre, persecutătoare celor drepti, din totă lumea, căci tot pământul aparține Domnului.

Domnul a aușit dorința săracilor, etc. In Ebreu. *Tu ai aușit, Dămine dorința săracilor, tu veți întări inima lor și veți pleca urechia ta.* In fond este același sens, dar ebreul este mai energic și mai instructiv, pentru că dă a înțelege că Domnul întărește inima celui ce dorește bine.

Ca să nu adaugă încă a se mări omul pre pământ. Ebreul dice, după unii: Pentru ca omul muritor din pământ să înceteze a spăimânta. Acăsta ar reveni la aceeași, pentru că omul care înspăimântă pre cei slabi este tot-deuna un om mândru; dar se găsește că verbul *aroș* însemnă de asemenea a fi puternic, ceia ce intră încă mai bine în sensul celor LXX și a Vulgatei. St. Ieromin traduce: Ut nequaquam ultra superbiat homo deterrâ. Prin urmare expresiunea *omul pământului*, este mai energică *de cât omul care este pre pământ*; profetul voește să dică că omul care este pre pământ, praf și cenușie nu trebuie a se înălța contra lui D deș este și care guvernă în ceriuri.

MEDITAȚIUNI

Sunt părți îngrozitoare și mângăitoare în aceste patru versuri. Cine nu va tremura la această amenințare? Domnul va cerceta păcatele impiosului, și din acel moment impiosul va

peri, *nu se va mai găsi*. El va fi în mâinile dreptății suveranului judecător; dar, în stilul Scripturei nu mai este a exista. Iisus Christos dice feciôrelor nebune: *nu ve cunosc pre voi*; și David în primul seii psalm, *calea peccatosului va peri*. Acéstă vorbire este întemeiată pe aceia, că D-șeii nu vede de cât aceia ce este bine; răul n'are existență fizică, este o privațiune a dreptății, și acest obiect nu cade direct sub privirea eternă a lui D-șeii. El judecă numai că omul este peccătos, când nu vede dreptate în el și prin urmare îl pedepsește. Teribilă stare e aceia când nu ai ce presinta înaintea Infricoșatului Judecător?

Trăsuri consolătore răspândite în aceste admirabile versuri este că Domnul împărăteșce în veac. Tôtă figura acestei lumii va trece; imperiile, generațiunile se vor înlocui succesiv, dar D-șeii va fi în secolele seculilor. Cât de atingător este acest adevăr pentru sufletele întristate! Cred dicea Iob că răscumpărătorul meu viețuește, și că eu voiți învia într'o ți din sînul pămîntului. Te voi găsi dar tot-déuna o D-șeii meu, dacă ómenii mă părăsesc, tu vei fi tot-déuna scăparea și protectorul meu. De ce mă voiți teme, dacă tu ești cu mine?

Altă mângăere, și chiar cea mai mare din tôte, pentru că se întinde la tôte timpurile și la tôte stările; că Domnul ascultă dorința celor întristați, el este atent la prepararea inimii lor.

Sunt circumstanțe, când nu se pôte ruga în adunarea credincioșilor, sau nu este în stare de a frecuenta templul Domnului dar nu pôte fi nici o stare când inima sa nu pôte fi întorsă către Domnul, sau să nu pôtă forma dorința de a-i plăcea. D-șeii ascultă acéstă dorință, și acésta e destul pentru a excita compătimirea sa, pentru a avea parte la mila sa. Acéstă preparațiune a inimii este nutrirea sufletului, — nutriment de dragoste, care face fericirea celor drepti în mijlocul nefericirii lor.

(Va urma)

Gherasim Piteștenu

PROFETIILE MESIANICE

(Urmare No. 15, Anul al X-lea).

Cel d'intîi caracter necesar ca să se priivască o profecie ca venind de la D-đeu este ca acel ce o vestește să declare că o spune din partea lui D-đeu și că este trimisul său. Se vede că acesta este un semn negativ, căci este cu puțință ca cine-va să se numască trimisul lui D-đeu, și în adevăr că prorocii minciunoși cari amăgeau pre Iudei, acei cari abusaū de credulitatea păgânilor, diceau că ei vorbesc în numele lui D-đeu. Dar cei ce spun singuri că nu predic în numele lui D-đeu, declară prin aceia chiar că nu sunt profeti: așa erau acei de cari se dice în Scriptură că aveau duh pitonicesc; ast-fel sunt și vrăjitorii și acei ce dic că spun viitorul duple descoperirile demonului.

Ca semn al unei profetii se presintă și sănțenia profetului. Dar nici acesta nu pôte fi un semn pozitiv; caracterul moral al unui om nu pôte fi cunoscut cu deseversire spre a da dovadă de veraci-

tatea sa : p \acute{o} te f \acute{o} rte bine s \acute{a} vie un ipocrit \acute{i} n numele lui D-deu \acute{s} i s \acute{a} anu \acute{n} te ni \acute{s} te profe \acute{s} ii false. S'ar putea dice chiar c \acute{a} nu este un semn negativ ; c \acute{a} strict vorbind, lipsa de s \acute{a} n \acute{t} enie nu dovede \acute{s} te falsitatea profe \acute{s} iei. De exemplu, Balaam departe cu totul de a fi s \acute{a} nt, \acute{s} i cu t \acute{o} te acestea fu onorat cu darul profe \acute{s} iei, ceia ce arat \acute{a} c \acute{a} D-deu se serve \acute{s} te c \acute{a} te odat \acute{a} \acute{s} i de al de ace \acute{s} tia. Dar un exemplu, \acute{s} i p \acute{o} te \acute{i} nc \acute{a} un mic num \acute{e} r, nu p \acute{o} te s \acute{a} formeze un principiu, \acute{s} i c \acute{a} nd se scie c \acute{a} acel ce se dice profet este un om vicios, suntem \acute{i} n drept a crede c \acute{a} D-deu nu l-a ales de organ al s \acute{e} u.

Un alt semn distinctiv al unei profe $\acute{s$ ii adev \acute{e} rate de una fals \acute{a} , se dice c \acute{a} este puritatea \acute{i} nv \acute{e} \acute{t} atur \acute{e} i pentru care este f \acute{a} cut \acute{a} ; \acute{s} i semnul acesta este iar \acute{a} \acute{s} i negativ. Este cu putin \acute{t} \acute{a} ca un om pentru a- \acute{s} i atrage considera \acute{s} iunea, s \acute{a} se dea de profet, s \acute{a} veste \acute{s} c \acute{a} evenimente \acute{i} ndep \acute{a} rtate, care nu se mai real \acute{i} z \acute{e} \acute{z} \acute{a} , \acute{s} i tot odat \acute{a} , spre a nu se descredita, predic \acute{a} \acute{i} nv \acute{e} \acute{t} atura cea mai curat \acute{a} . Se \acute{i} nt \acute{e} mpl \acute{a} adesea c \acute{a} al \acute{a} tura cu o \acute{i} nv \acute{e} \acute{t} atur \acute{a} s \acute{a} n \acute{t} os \acute{a} s \acute{a} fie obiceiuri rele, ca adev \acute{e} rul s \acute{a} se cump \acute{a} n \acute{e} s \acute{c} \acute{a} cu minciuna \acute{i} n m \acute{a} na aceluia \acute{s} i am \acute{a} gitor. Dar falsitatea \acute{i} nv \acute{e} \acute{t} atur \acute{e} i pentru care se face profe \acute{s} ia, este un semn sigur despre falsitatea profe $\acute{s$ iei \acute{s} i este cu adev \acute{e} rat o not \acute{a} negativ \acute{a} . Nu p \acute{o} te fi organ al divinit \acute{a} tei, acel ce predic \acute{a} ni $\acute{s$ te \acute{i} nv \acute{e} \acute{t} atur \acute{e} i absurde, sau o moral \acute{a} cunoscut \acute{a} ca pervers \acute{a} ; D-deu s'ar contradice pre sine, dac \acute{a} profe \acute{s} ia sa ar fi \acute{i} n opunere cu ceia ce ne \acute{i} nv \acute{a} \acute{t} \acute{a} . Nu se p \acute{o} te aduce aici exemplul lui Balaam, el n'avea ce e dreptul o \acute{i} nv \acute{e} \acute{t} atur \acute{a} s \acute{a} n \acute{t} os \acute{a} , dar nu

pentru a-și acredita erorile sale rosti predicerea sa.

Să trecem acum de la semnele negative la cele pozitive, și de la caracterele care deosebesc profețiile false la cele care fac cunoscut pe cele adevărate. Observ mai întâi două: minunile săvârșite de profeți și profețiile unor evenimente apropiate împlinite exact.

Minunea este sigiliul divinității dovadă pe care cel Atot-puternic e da trimișilor săi. Deci când un om se anunță, că un profet al Domnului săvârșește minuni adevărate, dovedește că este cu adevărat servitorul celui Prea înalt și trebuie a da credemint cuvintelor sale, ca fiind emanate de la adevărul divin. Dacă aceste cuvinte sunt prediceri, este evident că toate acestea sunt profeții, care sunt întărite și legitimate prin minuni, și nevoind cine-va să credă în ele este a nu crede în Dumnezeu. Adese ori vedem în Vechiul Testament profeți, cari și dovedesc misiunea lor prin minuni, și în cel Nou, pre Iisus Christos, întărind cuvintele sale prin minunile ce le lucra; adese ori poporul inspăimântat de vederea acestor semne îl recunoscea ca profet.

Un alt mijloc prin care Dumnezeu confirmă adevărul profețiilor, ce aveați să se întâmple în timpuri departate, este de a face alte profeții a căror termen este mai apropiat. Acei ce ved împlinirea actuală a acestora nu se pot îndoii de împlinirea viitoare a acelora; sunt încredințați că Dumnezeu, care a împlinit pe unele, nu se va desminți și va efectua și pe celelalte. Ast-fel în Testamentul Vechi profeții vestesc adese ori fapte temporale, care trebuiau să se împli-

nescă într'un timp mai mult sau mai puțin apropiat. „Profeții, dice Pascal, au profetii particulare și mesianice, pentru ca profetiile despre Mesia să nu fie fără dovezi, și profetiile particulare să nu fie fără fruct“. De asemenea Is. Christos, predicând ucenicilor săi și Iudeilor cele ce erau să i se întâmple, făcea ca generațiunea care vedea împlinindu-se profetiile acestea, să fie bine încredințate despre împlinirea profetiilor sale mai îndepărtate, despre întinderea și perpetuitatea religiei sale și despre a doua venire a sa.

Cel din urmă semn al profetiei și cel mai decisiv, mai convingător, este împlinirea sa; dar trebuie ca această împlinire să nu fi fost nici din întâmplare, nici să fi fost prevedută firește: caracterul acesta este tot odată pozitiv și negativ. Este evident, pe de o parte, că un eveniment care n'a putut fi prevădut de cât numai de D-deu, n'a putut fi prevestit de cât numai de Densul; și pe de alta, este iarăși evident, că o predicere care nu se împlinește nu poate veni de la D-deu, care nu se poate amăgi și nici că poate amăgi pe alții.

Aici câți-va necredincioși ne fac o dificultate. Profetia depinde de eveniment, și evenimentul depinde de profetie; predicerea are valoare pentru că s'a împlinit, și împlinirea are valoare pentru că a fost predis. Nu este aici un cerc vicios? De bună seamă că nu. Cercul vicios constă în aceea că două propuseciuni se servesc de dovadă una alteia, și aceasta nu se vede aici. Predicerea nu dovedește evenimentul, nici împlinirea ei nu este dovada predicerei,

dar predicerea investită cu calitățile cerute, și evenimentul ce se împlinește în totul, sunt două lucruri care împreună contribuie la una și aceeași demonstrațiune; sunt două părți ale dovedirei unui adevăr, seú mai bine a două adevăruri: mai întâi misiunea divină a celui ce face profetia și apoi siguranța despre ceea ce spune el din partea lui D-zeu. Tótă obiectiunea acésta se întemeiază pe equivocitatea cuvintelor a *depinde* și a *dovedi*.

Profetia și împlinirea sa depind una de alta, nu spre a exista, nu spre a fi cunoscute, ci spre a forma împreună o demonstrare, carea prin absența uneia saú a alteia, ar fi necompletă. Profetia dovedește prin împlinirea ei, și împlinirea dovedește prin profetia ce s'a făcut un al treilea lucru; dar ele nu se dovedesc una pe alta; conformitatea evenimentului cu predicerea este pentru noi un semn că predicerea a venit de la D-zeu; dar predicerea anterioară nu ne arată că evenimentul este o lucrare divină. De alt-fel suntem încredințați, că tóte evenimentele sînt rînduite de înalta Providență.

Din cele espuse resultă că profetia forméază o dovadă puternică despre o religiune, când cine-va e sigur de patru lucruri: că predicerea să fi fost făcută înainte de eveniment; că evenimentul să corespundă exact predicerei; că evenimentul acesta să nu se fi putut prevedea pe timpul predicerei dupre cause naturale; și în fine ca atît predicerea, cât și evenimentul să nu fie cum-va din întâmplare.

Un deist celebru dice că spre a fi sigur de cele două dintâi trebuie să fi fost martur personal și

al predicerei și al împlinirei. „N'am vădut profeti, dice Emil, precum n'am vădut nici minuni. Nici o profecie n'are autoritate pentru mine . . . căci i-ar trebui trei lucruri imposibile: să fi fost eu martor al profetiei și evenimentului; să mi se fi demonstrat că evenimentul nu s'a potrivit cum-va din întâmplare cu profetia“.

Ast-fel pentru a crede unei profetii, care are a se împlini abea după câte-va secole, ar trebui să viețuiască cine-va atâta timp. Dar de unde a luat el, că numai aceia este sigur ce vede și aude? Dacă într'o scriere ce știu pozitiv că vine de la autorul și dintr'un timp anumit, cetesc prevestirea unui fapt care are să se întâmple în timpuri posterioare, nu pot fi ôre sigur de realitatea predicerei? Dacă apoi în alte istorii, despre a căror autenticitate și adevăr sunt convingiți, ved că faptul prevestit s'a împlinit întocmai așa precum a fost preșis, nu sunt ôre sigur despre împlinirea faptului?

Spre a nega asemenea adevăruri evidente, trebuie a admite din două absurdități una, seú că nu pot fi scrieri autentice, seú că nu există certitudine morală.

Ne putem dar încredința din monumente istorice despre realitatea unei prediceri și corespunderea evenimentului. Dar nu este destul spre a crede în profetia divină; trebuie să fim siguri încă de alte două puncte; și pentru acésta se ivesc două cestiuni: 1° Póte cine-va să aibă o siguranță pozitivă că evenimentul care se potrivește cu predicerea n'a fost prevădut firește și nici n'a fost preșis din întâmplare? 2° Care sunt evenimentele asupra cărora putem să avem o certitudine absolută?

Spre a răspunde la prima întrebare, observăm că sunt lucruri pe care nu le poate atinge prevederea omenescă. Experiența, a cărei autoritate relativă la puterile naturale este supremă, când este statornică și universală, fără excepțiune, ne arată că toate facultățile noastre, fie corporale, fie spirituale, sunt limitate. Fără a fixa anume marginile lor în fie care individ, ne arată că în fie-care individ ele au margini. Precum în ordinea fizică ne arată că cutare om ori cât de forte ar fi nu poate duce pe umerile sale o casă; de asemenea ne învață în domeniul moral, că sunt evenimente viitoare pe care nu le poate presimți sagacitatea omenescă, pentru că sunt atât de departe de ori ce probabilitate, de ori ce împrejurare actuală, de ori ce idee primită, și chiar de ori ce posibilitate aparentă, că este cu neputință de a le prevedea și chiar de a ni le închipui.

Aceiași experiență ne dovedește iarăși că sunt combinațiuni de evenimente pe care nu le putem atribui întâmplărei, și ar fi nepotrivit a cugeta, că fiind pređise s'ar fi orînduit așa din întâmplare ca să fie conforme cu predicerea. Din aceia că din niște vopseli căđute din întâmplare pe o pânză, ar fi putut presenta conturile unei figurî, care om cu minte, vedînd tabloul lui Rafael, ș'ar putea închipui că este produsul unor culori aruncate din întâmplare și fără nici un plan? Dacă vre-un spuior de znóve ar povesti un fapt simplu posibil și aproape de adevăr, nu se poate đice tot ast-fel și despre niște evenimente amărunțite, complicate, grele chiar de inventat.

La a doua întrebare răspundem că sunt multe

feluri de împliniri ale pređicerilor, care nu pot fi nici rezultatul vre-unei prevederi naturale, nici efectul unei întâmplări órbe.

Spre a ne înțelege mai bine asupra acestui punct, vom raporta faptele pređise și împlinite la trei clase principale.

Intâiu, faptele de ordine supranaturală, cum sunt minunile, nu pot fi prevedute prin cause naturale, pentru că n'aú cause de felul acesta, și sunt efecte nemijlocite ale cauzei supranaturale: nu ne putem iarăși închipui că fiind pređise din întâmplare să se împlinască iarăși din întâmplare, așa precum aú fost pređise. De exemplu, când se citesc o mulțime de pređiceri despre întemeierea și lățirea creștinismului prin mijlócele cele mai opuse tuturor acelor ce voesc a forma o religie, și se ved apoi realizate întocmai, se póte óre să se atribue unei întâmplări órbe această armonie a profeților separați unii de alții prin intervale de secole?

Al douilea, când lucrul pređis nu este afară de ordinea naturală, dar este așa de îndepărtat de tóte împrejurările actuale, că nimic nu-l póte presupune și depinde de un concert de diverse cause, séu necesare séu libere, fizice séu morale, care sînt neștiute, este evident că nici pređicerea nu póte fi imputată unei cauze naturale, nici împlinirea nu póte fi atribuită întâmplărei. Așa sînt de exemplu destinațiile viitoare și îndepărtate ale imperiilor. Ele țin de cauze așa de multiple, că mintea nu le póte cuprinde pe tóte, așa de variate că nu se pot tóte închipui; ele depind de voințele libere ale unor ómeni

carii încă nu există încă, și prin urmare cu nepuțință a judeca de ele. Aceste cauze trebuind să lucreze unele de odată, altele succesiv și unele la distanțe mari de timp; unele în același sens, altele contrariu, cine va putea să le presupue toate fără excepție, să urmărească influința fie-căria din ele? Numai cauza primară comandă, ea regulază și face ca toate cauzele să conlucre la același efect, numai ea poate să cunoscă și să prevadă rezultatele lor.

Este érași ridicul a privi ca efectul întâmplărei concertul minunat între aceste pređiceri vaste și realizarea lor. Întâmplarea nu produce un șir de raporturi așa de întinse, așa de multiple și așa de exacte. Când pređicea Daniil întemeierea și distrugerea succesivă a celor patru imperii mari, putea-va crede cine-va că el ar fi cunoscut pe cale naturală toate cauzele secundare, care trebuiau să influențeze asupra acestor evenimente mari? Când, mai multe vécuri după dēnsul, se vedea acele revoluțiuni succedându-se, întocmai așa precum fuseseră prevestite, putea-va óre să cugete cine-va, că întâmplarea a făcut să se împliněscă așa cum s'a pređis?

Al treilea, faptul prevestit poate să nu fie așa de străin de mintea omeněscă, poate să fie prevěđut pe cale naturală; dar a fost pređis cu o mulțime de împrejurări diverse și exprimate lămurit, împrejurări care nu putea da loc la bănuelii și care se efectuează cu o exactitate deplină. Dică că aceste împrejurări, prin mulțimea, prin varietatea, prin neprobabilitatea lor, n'aú putut să fie prevěđute natural, nici să fie realizate în totalitatea lor din întâmplare. Evenimentul

principal este un fapt, care dacă ar fi fost izolat, ar fi putut să fie închipuit din întâmplare; dar particularitățile care sunt unite cu el sunt atâtea fapte deosebite, că împreunarea, totalitatea, conlucrarea lor la același efect, îl pune mai presus de orî ce prevedere omenescă și de orî ce combinațiuni ale norocului. Samaria împresurată de regele Siriei este bântuită de o fomete îngrozitoare; regele Ioram și tot poporul sunt mârniți la suflet, Elisei vestește, în numele lui D-zeu, rădicarea asediului. De s'ar fi mărginit la această predicere, s'ar fi putut crede că el avea ore-care cunoscinți particulare, care-l făcea să prejudice evenimentul. Dar el adaugă că mâne la ora acesta, măsura de făină și două măsuri de orz se vor vinde la pórta Samariei cu un stater. Un oficer nevoind să creadă profetiei aceștia, îi declară că va vedea cu ochii săi acest preț scăzut; dar că el nu va mânca. Putea ore să prevadă prin cunoscințele sale proprii toate particularitățile acestea? Ore putea să vie ele din întâmplare? A trebuit, ca predicerea să fie împlinită, o frică mare să cuprinză pre împresurători și să orupă de fugă, să lase acolo toate provisiile lor, și ast-fel să scadă prețul făinei și al orzului; ca oficerul necredincios să fie însărcinat de rege a ținea ordinea la pórta unde se vindeaă bucatele, și să fie strivit de mulțimea poporului: o combinațiune așa de complicată, așa de amărunțită nu putea fi nici prevedută, nici efectul unei întâmplări orbe.

(Va urma).

Gherasim Piteșteanu

CRONICA BISERICEEASCĂ

(Urniare; veđi No. 15, anul al X-lea).

Biserica Rusă în anul 1886.

În Biserica Rusă, în anul expirat, observăm următoarele evenimente mai marcante :

De la mórtea patriarhului Adrian, al decelea și tot odată ultimul patriarh al Mosquei și a tótă Rusia ¹⁾, în Biserica Rusă nu s'aú mai adunat sínóde locale, pentru discutarea feluritelor chestiuni bisericesti. Sub Petru cel mare, suveranul Rusiei (1682-1725, de la anul 1721 el purta titlul de imperator al tuturor Rusiilor, adică al Rusiei mari, mici și albe), Biserica ortodoxă a îndurat multă umilință, după cum acesta se scie din istoria bisericéscă, și după

¹⁾ Patriarchatul în Rusia s'a înființat la anul 1589, sub țarul Teodor Ivanovici, ultimul suveran rus din dinastia lui Ruric, cu binecuvântarea tuturor Bisericilor ortodoxe autocefale de atunci; în total au fost 10 patriarhi în Mosqua: Iov, Filaret, Hermogen, Ioasaf I, Iosif, Nicon, Ioasaf II, Pitirim, Ioakim, Adrian. De la 1700—anul morței ultimului patriarh al Mosquei—Adrian—și până la anul 1721 Biserica Rusă a fost administrată de Stefan Iavorsky, mitropolit de Riazan, cu titlul de locuitor de patriarh; la anul 1721 s'aú înființat în Biserica Rusă st. Sinod administrator permanent, care există și astăzi.

cum vom expune mai pe larg cititorilor revistei noastre în viitor; pe cât de mare a fost acest suveran pentru cele lumești, pe atât de nefavorabil pentru cele religioase; au fost mari prelați în Biserica Rusă, cari, cu riscul pozițiunii lor și chiar al vieții, au susținut sus și tare drepturile bisericești: destul să amintim pe mitropolitul de Riazan Stefan Iavorsky, celebrul autor al cărții „Pétra credinței“ din timpul lui Petru cel mare, — pe Theofilact Lopatinsky, arhiepiscop de Tver, celebrul autor al opului „Ciocan la pétra credinței“ și martir, din timpul împărătesei Anna Ioanovna (1730—1740), — pe Platon Levșin, mitropolit de Mosqua, ale căruia scrieri teologico-istorice sunt traduse în limbele cele mai răspândite din Europa, decedat la 1812, în timpul lui Alexandru I, — pe Filaret Drozdov, mitropolit de Mosqua (mort la 1867, în timpul lui Alexandru II) și alții, ca să vedem câte lupte au urmat între Biserică și diferiții ei inamici interni și externi.

La anul 1884, în Septembrie, s'a adunat un sinod local, la Kiev, la care au asistat următorii prelați: Platon Gorodetzky, mitropolit de Kiev, Sergiū Lapidevsky, arhiepiscop de Kișinău, Nicanor Brovcovič, episcop (acum arhiepiscop) de Odesa, Vitaliū Greციulevič, episcop de Mogilev (acum repausat) și alții, în total 15 prelați din eparchiile de la sudul Rusiei; la acest sinod local s'au discutat mai multe chestiuni, privitoare la dogmele și disciplina Bisericeii ortodoxe; acel sinod a luat mai multe măsuri nimerite contra sectei *ștundiștilor*, carea se răspândește foarte mult în timpul din urmă în Rusia sudică; pastorală,

emanată de acel sinod, este publicată în toate diarele mai respândite din Rusia (și chiar din alte țeri ortodoxe); sinodul din Kiev a dat bune exemple: la anul 1885 s'a adunat alt sinod în orașul Cazan (pe fluviul Volga)—fosta capitală a Tătarilor de Cazan, cucerită de Ioann cel teribil, țarul Mosquei, la anul 1551, în amintirea cărui eveniment poetul Rus Herascov — recte Herescu, originar din Valachia — a scris poemul „Rossiada“; la sinodul din Cazan au participat 13 prelați, sub președința lui Palladiu Raev, arhiepiscop de Cazan; la acest sinod s'au discutat felurite chestiuni bisericești, și s'au luat măsuri mai ales contra *lipovenismului* și *mahometanismului*, cari sunt foarte respândite în provinciile situate pe fluviile Volga și Ural; măsurile luate de sinodul din Cazan privesc nu numai eparchiile de lângă Ural și Volga (anume: Perm, Viatca, Ufa, Orenburg, Astrachan, Samara, Saratov, Simbirsc, Penza, Cazan, Ecaterinburg, Nijni-Novgorod), ci și altele, în care locuiesc mai cu sémă etorodoxii și necreștinii (anume eparchiile de Tiflis, Cutais, Suchum, Alaverd, Vladicaucz, Stavropol, Ecaterinodar, aceste din urmă eparchii se află în Caucasia, și cele cinci dintâi compun exarchatul Georgiei, în capul căruia acum se află I. P. S. Paul Lebedev, arhiepiscop de Cartalinia și Cachetia, reședințe în Tiflis, capitala Caucasiei, iar în anii 1871 — 1882 el a fost episcop (de la 1879 arhiepiscop) de Kișinău și Chotin, care prelat este cunoscut, ca mare „rusificator“ al Românilor și Georgienilor ortodoxi); păstorală, e-dată de sinodul din Cazan, asemenea este publicată

în cele mai răspândite organe de publicitate din Rusia. În anul 1886, în August, s'a adunat al 3-lea sinod local, în zilele noastre, în Rusia, în orașul Irkutsc (pe fluviul Angara, în Siberia); la sinodul din Irkutsc. sub președința I. P. S. Veniamin, arhiepiscop de Irkutsc și Nercinsc, au participat 12 prelați din eparchiile din Siberia (anume: din Tobolsc, Tomsc, Eniseisc, Iacutsc, Camciatca, Cita, Irkutsc, Biisc, Berezov, Semipalatinsc, Kirensc, insulele Aleute); acest sinod a avut, ca scop principal, luarea măsurilor pentru a aduce la creștinism pe feluritele popore din Siberia, care sunt în păgânătate. Sinodul Bisericeii Ruse în anul trecut a înființat catedre pentru istoria și combaterea lipovenismului în cele 55 seminariile ortodoxe, și în acele seminariile, unde această catedră există mai de mult ¹⁾, s'a mai adăugat încă câte un profesor la această catedră. Lipovenii, cari se împart până la 150 frațiuni de eresii și schisme, care de care mai curioase, chiar anti-creștine și contra statului, sunt în număr de 15 milioane în totă Rusia; densii nu mai aparțin Bisericeii ortodoxe de la anul 1667, când a avut loc, în Mosqua, un mare Sinod local, la care au participat și patriarhii din Orientul ortodox, în timpul țarului Alexiū, părintele lui Petru cel mare, și a patriarhului Mosquei — Nikon, ultimul, prin măsuri

¹⁾ În Seminarul din Kișinău catedra de istoria și combaterea Lipovenismului există încă de la anul 1871; catedra de limba și literatura Româna, așa de necesară în Basarabia, nu există de loc în Basarabia; limba Română este cu totul oprită în Basarabia din ordinul fostului arhiepiscop al Kișinăului Paul Lebedev, încă de la anul 1871; pe cânt absolut toate naționalitățile din Rusia își au organe de publicitate în Rusia, afară de Români!

förte violente, a îndreptat cărțile bisericești, în care se aflati förte multe greșeli, și în genere cu asprime se purta cu toți acei carii nu erau devotați Bisericeii ortodoxe. (Acest patriarch, care a murit în exil, este înmormântat în renumita monastire „Noul Ierusalim“ zidită de el însuși apröpe de Mosqua; asupra persoanei și activității patriarchului Nikon până acum chiar există păreri controversate); lipovenii locuiesc în totă Rusia, mai ales în părțile laterale ale ei; din cauza persecuțiilor din timpul lui Petru cel mare, Ecaterina II (1762-1796) și Nicolae I (1825-1855), lipovenii au făcut mai multe rescöle (mai ales sub Ecaterina II, sub conducerea hatmanului Cazacilor Emelian Pugacev), și au emigrat preste hotarele Rusiei, mai ales în Austria, Prusia, Turcia. În Austria anume în satul „Belocrinița“ (Föntâna Albă), în Bucovina, actualmente se află centrul eclesiastic al lipovenilor, numiți „popovți“ (adică carii au popi, și în genere ierarchie bisericescă); mulți din lipovenii se află în satul Mitocul, situat lângă monastirea Dragomirna, fundată de Anastasiu Crimca, mitropolitul Moldovei. În Prusia în capul lipovenilor se află până nu de mult archimandritul Paul numit „Prusianul“, acum cel mai zelos propagator al ortodoxiei între lipovenii din Mosqua și Pscov; în ultimul oraș apare Revista „Истина“ („Adevărul“) sub direcția părintelui Golubev, fost înfocat apărător al lipovenismului, și actualmente zelos apărător al ortodoxiei. În Turcia, lipovenii au emigrat în timpul Ecaterinei II, sub conducerea hatmanului cazacilor Necrasov, și toți lipovenii din Asia mică actualmente

sunt cunoscuți sub numele de „Necrasovți“. În România sunt asemenea mulți lipoveni, mai ales în orașele București, Brăila, Galați, Vaslui, Iași, Botoșani, Fălticeni (aproape de Fălticeni este o mănăstire lipovenescă a St. Emanuel, unde este și tipografie, în carea se tipăresc mai multe cărți lipovenești în limbile slavonă și rusă, dar care cărți foarte cu greu se pot căpăta de ne-lipoveni, după cum acesta s'a întâmplat cu D. Gr. G. Tocilescu, Inspector general al școlilor, care a putut dobândi o carte de mare valoare pentru confesiunea lipovenescă prin D. director al gimnasiului din Fălticeni și revisor școlar al județului Suceava). Lipovenii dispun de mari sume de bani; prin propaganda lor, dânsii preocupă foarte mult pe biserica Rusă: contra lipovenilor există „Societatea St. Petru, mitropolitul Moschei“, în Mosqua, carea publică o revistă lunară „Братское Слово“ („Cuvânt frățesc“), sub conducerea cunoscutului profesor al facultăței Teologice din Mosqua — N. J. Subbotin; prin toate orașele-reședinte episcopale, în fiecare Duminică, se țin prelegeri de misionari ortodocși contra lipovenilor; la aceste prelegeri, mai corect „convorbiri“, ia parte atât ortodoxii, cât și lipovenii, cari din ce în ce dovedesc ignoranța lor în cele bisericești. Cestiunea lipovenismului fiind foarte interesantă și pentru noi Români, ne vom face o datorie de a comunica cititorilor revistei noastre mai multe sciri despre lipoveni în genere, și despre lipovenii din România în special.

În anul expirat Biserica Rusă s'a ocupat mult cu chestiunile privitoare la *catolici* (mai ales în fosta

Polonie și fosta Lituanie), *protestanți* (în provinciile Baltice și marele ducat al Finlandei) și *ovrei*. În Varșovia, capitala Poloniei Ruse, există o „frățime“ carea editază mai multe cărți contra catolicilor, atât compuse de autori Ruși, cât și de alți ortodocși; misionarii cari participă la convorbirile contra catolicilor, sunt originari mai ales din provinciile apusene ale Rusiei, cari cunosc bine chestiunile ortodoxe și catolice.

În capul frățimei din Varșovia se află I. P. S. Leontiu Lebedinsky Archiepiscop al Varșoviei, cunoscut prin scrierile sale, mai ales predicile, ținute pe când era Episcop la Reval (Estlandia), arhiepiscop la Camenița (Podolia), Odesa, și ca prelat energetic, decis. În Vilna, capitala fostei Lituanii (actualmente Lituania formeză trei provincii, a 12 județe fie-care, Vilna, Grodna, Covna) există o frățime (care este înființată în secolul al 17, împreună cu cele din Kiev și Lemberg) pe lângă mănăstirea St. Spirit, bine organizată și dispunând și de fonduri, lăsate de testatori în felurite timpuri; în capul acestei frățimi de la anul 1839, când s'a făcut reunirea uniților cu ortodoxii, până la 1868 se află Ioseph Semașco, mitropolit al Lituaniei, care a contribuit foarte mult la ridicarea nivelului intelectual, moral și material al clerului orthodox: el a reunit pe uniți cu Biserica ortodoxă Rusă, a lăsat un fond mare pentru întreținerea clerului din cele trei eparchii ale Lituaniei (Vilna, Grodna, Covna), și scrierile sale, mai ales memoriile asupra stărei uniților înainte de reunire cu ortodoxii, au fost date la lumină,

conform dorinței lui, de Academia de științe din Petersburg. De la 1868-1887 frățimea din Vilna a progresat spre binele ortodoxiei, fiind în capul ei prelați distinși, ca Macariu Bulgacov (decedat în Iunie 1882, ca mitropolit de Mosqua), ai cărui scrieri (în 20 volume) sunt cunoscute foarte bine, fiind traduse în limbele franceză și germană („Introducerea în Teologia ortodoxă“ a acestui prelat a fost tradusă din franțuzește în românește de P. S. Gherasim Pitiștenu, profesor la facultatea Teologică din București), Alexandru Dobrinim (decedat în Aprilie 1885, ca arhiepiscop de Vilna), și actualmente frățimea din Vilna este condusă de I. P. S. Alexiu Lavrov, arhiepiscop de Vilna, cel mai renumit canonist Rus în zilele noastre, a fost 25 de ani profesor la facultatea Teologică din Mosqua. Frățimea din Kiev există de la anul 1589, fiind înființată pe lângă mănăstirea Arătării Domnului, numită „Bratsky“ (adică mănăstirea „frățimeii“), după inițiativa lui Teophan, patriarhul Ierusalimului, care a vizitat în acel an Kievul, după întorcerea sa din Mosqua; frățimea din Kiev a fost celebră mai ales în timpul lui Petru Movilă, mitropolit de Kiev, român de origine, decedat la anul 1646), care a înființat și actuala facultate Teologică din Kiev, cea mai renumită școală în Rusia, carea facultate se află în mănăstirea „Bratsky“; actualmente frățimea din Kiev este condusă de I. P. S. Platon Gorodetzky, mitropolit de Kiev, cu concursul tuturor profesoriilor facultății de Teologie și al altor persoane distinse. Frățimea din Lemberg actualmente nu mai

are aceași însemnătate, pe care o avea în secolul 17 și următorii. Fiind înființată, împreună cu biserica stavropigială a Adormirei, de Alexandru Lăpușnénu Domnul Moldovei, și susținută tot-déuna mai cu sémă de Domnii Români și alte persóne distinse din țerile române, ea actualmente nu mai este susținută de popórele ortodoxe, de óre ce creștinií din Galiția actualmente, în cea mai mare parte, nu mai sunt ortodoxi, ci uniți. ¹⁾ Guvernul Rus, prin preotul Ioann Naumovicí, voește a ajuta acéstă frățime, dar părintele Naumovicí, care acum a trecut la ortodoxie, nu mai este privit bine de ruși-uniți din Galiția.

Contra *protestanților* există în Rusia mai multe frățimi, prin care cele mai principale sunt cele din orașele Riga (capitala Liflandiei), Reval (capitala Estlandiei), Mitava [capitala Curlandiei], Helsingfors (capitala Finlandiei). Frățimea din Riga, ce este pe lângă biserica catedrală a St. apostoli Petru și Paul, se află sub patronagiul familiei Imperiale; președintele ei de onóre este Dl. C. P. Pobedonoștev, Ober-procurorul St. Sinod (Ministrul de culte), și mai tot-déuna este condusă direct de P. S. Donat, episcop de Riga și Mitava, de óre ce vicarul său, P. S. Nicolae, episcop de Reval, este trimes, ca cap al misiunei ruse din Ieddo, capitala imperiului Japonez. Dl. G. Trusmann, de origină eston din Reval, a obținut gradul de licențiat în Teologie ortodoxă de la facul-

¹⁾ Asupra Bisericei Adormirei din Lemberg, precum și a institutului și frățimei, aflătoare pe lângă ea, a apărut la anul 1886 o carte foarte importantă în limba rusă, carea se traduce în românește de D. Gr. G. Tocilescu, sub auspiciile Academiei Române și a Ministerului Instrucțiunei al României.

tatea din Petersburg, și este cel mai activ membru al frățimeii din Riga. Ca să dea o lovitură germanismului, reprezentat în provinciile Baltice, mai ales prin protestantism, guvernul Rus a strămurat autoritățile superioare școlare și religioase din Dorpat, la Riga, chiar renumita universitate din Dorpat, unde studiile se predau în limba germană, va fi strămutată la Riga — centrul administrațiunii ruse. În anii 1882-1886 au trecut la ortodoxie din protestantism, în provinciile Baltice, peste 100,000 persoane de origine livonică și estonică. S'a clădit o biserică mare în orașul Iacobstadt (Curlandia) cu spesele ortodoxilor din Mosqua, Novgorod, Iaroslav, care a fost sântită de I. P. S. Platon Gorodetzky, mitropolit de Kiev, care a fost arhiepiscop la Riga 18 ani (1848-1866), în prezența unor membri ai familiei Imperiale și a înalților demnitari ai statului. Frăția din Helsingfors este președută de I. P. S. Isidor Nicolsky, mitropolitul de Novgorod, Petersburg și al Finlandiei; această frățime, de și are destule mijloace, nu face mare progres din cauza îndărătniciei finejilor, cari, sub influența Suezilor, nu primesc nimic rusesc, mai ales având în vedere, că Finlandia are o constituțiune din anul 1809, și Imperatorul Rusiei se numește mare duce al Finlandiei.

Contra *iudaismului* sunt mai multe misiuni, din care cele mai însemnate sunt în Odesa, Kiev, Varșovia, Vilna. Misiunea din Odesa se ocupă cu aducerea la ortodoxie a ovreilor din provinciile: Basarabia, Crimeea, Ecaterinoslav și Cherson. Oveii se fac ortodoxi nu din convicțiune, ci din interes: la

mórtea I. P. S. Dimitrie Muretov, arhiepiscop de Odesa, în Noembrie 1883, otreii din Odesa au dăruit 100,000 ruble pentru înființarea unui ospiciu pentru bătrâni ortodoxi în Odesa, și o sumă mare pentru 10 stipendii, în memoria aceluiași prelat, la seminarul din Odesa. Un fost rabin învățat s'a făcut ortodox, și acum este cunoscut sub numele de Ivan Alexiev; el trăește în Novgorod și publică mai multe scrieri contra otreilor talmudiști. Otreii din Polonia și Lituania, de și se fac ortodoxi, în realitate rămân tot otrei, după cum cu regret o spun acesta în publicitate I. P. S. Leontiu, arhiepiscop de Varșovia (în diarul „Varșavski Dnevnic” — „Diarul de Varșovia”), d. Michail Coialovici, profesor la facultatea Teologică din Petersburg (în revista „Mesagerul bisericesc” din Petersburg), originar din Lituania. La Kiev Otreii, cari s'au făcut ortodoxi, comunică tot cu iudaismul, după cum un medic otreiu-ortodox a declarat-o pentru sine înaintea tribunalului, și după cum acesta se vede din cele comunicate de I. P. S. Mitropolit de Kiev în cartea sa pastorală, adresată tuturor ortodoxilor din Eparchia de Kiev. În genere despre otrei se poate spune, că denșii nici odată nu pot deveni buni creștini; daeă se fac creștini, apoi mai curând îmbrățișează confesiunea protestantă, după cum acesta se observă în mai multe țeri.

O preocupare mare a avut Biserica rusă în anul 1886 pentru respândirea instrucțiunei clerului. În Rusia există 4 facultăți Teologice ortodoxe în orașele : Petersburg (fundată de imperatorul Paul I la anul 1799), Mosqua (facultatea acesta a fost fun-

dată la anul 1670 de țarul Moscoviei Alexiț Mihailovică în monăstirea Zaiconospasky din Mosqua, iar la anul 1814, sub arhiepiscopul de Mosqua Augustin Vinogradsky, facultatea s'a strămutat în laura st. Sergiũ de Radonej, cea mai renumită monăstire din Rusia, aprópe de Mosqua, și în acea laură până acum se află acea facultate), Kiev (fundată de Petru Movilă, mitropolitul de Kiev, în monăstirea Brat-sky, unde se află și acum), Cazan (fundată la anul 1809 de imperatorul Rusiei Alexandru I). Tóte aceste facultăți sunt bine organizate, și dispun de fonduri mari pentru susținerea revistelor teologice, publicarea cărților religioase de conținut mai serios, pentru progresul în genere al științei teologice. Spre a fi admis în aceste facultăți, doritorii trebuie să posedă diploma de maturitate (bacalaureat) de la gimnasiile cu 8 clase sau seminariile clericale; cursul durează 4 ani, și absolvenții cu succes ai cursului complet obțin titlurile de *student actual* și de *candidat* în teologie; titlurile de licențiat (magistru) și de *doctor* în teologie se acordă cu forțe mare greutate, mai ales după regulamentul din April 1884. Cele 55 seminarii ortodoxe din Rusia au câte 10 clase, din care 8 clase gimnasiale și 2 special-teologice; acei, cari termină cursul gimnasial, se admit de drept în tóte școlele superioare cu dreptul de bacalaureați; acei, cari termină și cursul de 2 clase special-teologice, au dreptul de a fi preoți în comunele urbane și rurale; nu se admite nimene în cursul teologic seminarial, neposedând diploma de maturitate. Mai sunt în Rusia aprópe 200 prose-

minării cu 4 clase, corespunzătoare cu cursul inferior gimnasial; absolvenții proseminariilor intră de drept în clasa V gimnasială din seminarii. În toate comunele, atât urbane, cât și rurale, există școli primare bisericești, corespunzătoare cu 4 clase primare laice. În Rusia apar 80 reviste și diare religioase, din care cele mai importante sunt 4 reviste lunare ale celor 4 facultăți Teologice: „Revista Ortodoxă“, carea apare o dată pe lună în Mosqua, „Citirile societății amatorilor instrucțiunii clericale“, carea apare o dată pe lună în Mosqua, „Credința și Rațiunea“, carea apare o dată pe lună în Charcov, și „Mesagerul bisericesc“, organul st. Sinod Rus, revistă săptămânală, apare în Petersburg.

Din alte evenimente în biserica Rusă observăm compunerea St. Sinod. De la Petru cel mare până la anul 1883 (31 Iulie) Sinodul permanent administrator al bisericeii Ruse se compunea din înalții prelați (Mitropoliți, Archiepiscopi și Episcopi), Archimandriți și 2 membri din clerul mirén. De la mórtea protoiereului (adecă economului) Ioan V. Rojdestvensky, îngrijitorul bisericeii mici a palatului imperial de eamnă din Petersburg și profesor de religie al familiei Imperiale, adică de la anul 1882, nu s'a mai aprobat de Suveran al 2-lea membru al Sinodului rus din clerul mirén. La 31 Iulie 1883 a decedat protoprosbiterul Vasile Borisovică Bajanov, îngrijitorul bisericeii mari a palatului imperial de eamnă din Petersburg, și confesor al familiei Imperiale, ánteiul membru al sinodului rus din clerul mirén. De la mórtea acestor ultimí membri ai Sinodului rus din cle-

rul mirén, Sinodul rus se compune numai din înalți prelați : în anul 1886 St. Sinod al bisericeii Ruse se compunea din 7 prelați, din care 5 cu titlul de *membri* ai St. Sinod, și 2 cu titlul de *asistenți*, și anume membri ai S. Sinod au fost: I. P. S. Isidor Nicolsky, mitropolit de Petersburg (membru de la anul 1844, când s'a numit exarh al Georgiei, în Tiflis, iar ca mitropolit de Petersburg de la Iulie 1860), I. P. S. Ioannichiū Rudnev, mitropolit de Mosqua (membru de la anul 1877, când s'a numit exarh al Georgiei, iar ca mitropolit de Mosqua de la Iulie 1882), I. P. S. Platon Gorodetzky, mitropolit de Kiev (de la Fevruarie anul 1882, când a trecut ca mitropolit la Kiev, înainte fiind episcop de Pscov, arhiepiscop de Riga, de Don, de Odesa], I. P. S. Paul Lebedev, arhiepiscop de Cartalinia și Cachtia, exarh al Georgiei (membru de la Iulie 1882, când s'a numit exarh al Georgiei, iar înainte fiind episcop de Ladoga, episcop și arhiepiscop de Kișinău), Leontiū Lebedinsky, arhiepiscop de Cholm și Varșovia (membru de la anul 1883, Mai 15, iar arhiepiscop al Varșoviei, s'a numit în Decembrie 1875, mai înainte fiind episcop de Reval, episcop și arhiepiscop al Podoliei, Arhiepiscop al Odesei]; asistenți au fost: P. S. Serafim Protopopov, episcop de Samara pe Volga (asistent de la Aprilie 1885, înainte fiind episcop de Starorusa, de Smolensc, de Riga), P. S. German Osetzky, fost episcop de Stavropol în Caucașia. Acum nu mai pôte acusa nimenea biserica Rusă, că Sinodul ei nu este canonic, după cum cu drept cuvânt mulți din cei mai renumiți prelați ruși și din alte țeri ortodoxe o acusaū mult timp.

Biserica Catolică.

Posițiunea, ocupată de biserica catolică, de la începutul luptei culturale, în Occident, a fost păstrată și în anul expirat. Ca și înainte, biserica catolică era înarmată cu toate forțele și mijlocele, de care dispune, observând cu cea mai mare atențiune pe inamicii săi, și era preparată în fie-care moment dat atât pentru apărare cât și pentru atac. Mulțămită acestei privegheri și putințe de a concentra toate forțele sale în punctele mai mult amenințate, calități pe care le-a căpătat prin o *experiență* seculară, biserica catolică în anul expirat a avut putința nu numai să conserve toate pozițiunile, ocupate înainte, dar în unele puncte ea a reușit să se miște înainte și chiar a avut succese considerabile, cel puțin în unele state.

Biserica catolică necontestat a avut un succes mare în lupta sa culturală cu *Prusia*, luptă, care a durat în curs de 13 ani. Deși știrile din țiare, relative la absoluta abrogare a cunoscutelor legi din Maiu, anul 1873, sunt exagerate, totuși este necontestat, că din aceste legi s'a u schimbat toate articolele, nefavorabile bunilor catolici și mai ales autorităților bisericesti catolice, și a u rămas în acele legi numai neînsemnate restricțiuni, relative la alegerea și reprezentățiunea candidaților la funcțiunile păstorilor parochiali. Dar abrogarea și a acestor restricțiuni față cu actualele raporturi ale guvernului Prusian cu curia romană, este numai o chestiune de timp. Ca-

toliciî centrului, în adunarea prusiană, asemenea sunt bine convinși în acesta, ca și însuși papa, și regretă numai pentru aceea, că guvernul preferă a face concesiuni pas cu pas, în loc ca să termene odată cu rămășițele acestor legi, odioase lor; duple opinione catolicilor și papei, acesta ar fi mai mult vrednic de înțelepciunea imperatorului Germaniei și gloria universală a Cancelarului imperiului. Se poate crede, că ultima concesiune, făcută de papa guvernului Prusian în chestiunea septenatului, va motiva pe principele Bismarck să facă acest ultim pas pentru apropierea cu curia romană.

Lupta culturală cu *Belgia*, carea s'a terminat în anul 1885, în anul expirat nu s'a renoit; este probabil, că ea nu se va renoi cât timp se află în capul afacerilor țerei actualul minister clerical. Nunciul papal, care s'a așezat, la începutul anului expirat, în Bruxelles, își îndeplinea datoriile sale fără nici o împedecare.

În anul expirat s'au aplanat definitiv neînțelegerile diplomatice între curia romană și *Portugalia*, cauzate de așa numita delegațiune apostolică, înființată în orașul Bombay, neînțelegeri, care au durat aproape patru ani. Portugalia se opunea la înființarea acestei delegațiunii, din cauză că ea călca privilegiile acordate de către papi, din timpurile vechi, arhiepiscopului portugal din orașul Goa, pentru administrarea tuturor bisericilor catolice în posesiunile portugale în India. Papa făcea tot posibilul pentru a împăca guvernul Portugal, incredințându-l, că privilegiile arhiepiscopului de Goa rămân intacte,

de ore-ce delegațiunea se înființază pentru administrarea a așa numitelor vicariate apostolice, din care cea mai mare parte se află în posesiunile Engleze din India, și asupra căror autoritatea arhiepiscopului portugal de Goa nu se atinge. Pentru explicarea și resolvarea definitivă a acestor neînțelegeri, a ajutat mult papei guvernul Englez din India. Cu ocaziunea aplănării favorabile a acestor neînțelegeri, episcopii portugalii au schimbat cu papa felicitări reciproce; în răspunsul său (de la 14 Sept. 1886) la adresa de felicitare a episcopilor portugalii (de la 4 August) papa mulțamește episcopilor pentru concursul amical și energic și recomandă să se porțe și pe viitor numai și numai ca să triumfeze cauza bisericescă.

Cu *Ispania* papa Romei în anul expirat s'a aflat în cele mai bune relațiuni.

Despre relațiunile papei cu *Austro-Ungaria* se pôte spune, că au fost bune, cel puțin nu s'au ivit neînțelegeri în mod oficial. Cu relațiunile sale, cu acest stat catolic, Curia romană a fost, dupre cum se vede, mai puțin mulțămită, de cât cu relațiunile cu *Ispania* și *Portugalia*, sau pôte credea mai puțin în siguranța acestor relațiuni, cu tôte că în politica orientală papa și imperatorul *Austro-Ungariei* necontestat mergeau alătura. Cel puțin la finele anului, când iarăși s'au început sgomotele, relative la posibilitatea strămutării papei, din Roma în alt oraș europén, diarele catolice, devotate papei, au cređut necesar a aminti faptele principale ale politicei *Austro-Ungare*, relative la scaunul papal, anume nenoro-

cita sosire la Viena, la Imperatorul Iosif II, a papei Piu VI, purtarea necorectă a lui Beust, care în timpul luptei lui Piu IX cu Victor Emanoel pentru Roma, mai tare de cât orî-cine susținea pe papa cu speranța că Austro-Ungaria îl va apăra, iar când Italianii au luat Roma și au proclamat regatul Italian în acest oraș, guvernul Austriac, condus de el, cel întâi din statele europene a recunoscut acest regat. Amintind aceste și alte fapte asemănătoare ale politicii Austriace, relative la scaunul papal, un jurnal catolic-german, care apare în Würzburg [Die Katholische Bewegung in unsern Tagen, Heft 1. 1887], s'a exprimat că Austria va fi ultima țară, în carea sântul părinte își va căuta azilul.

Dacă papa este în armonie cu statele catolice, în unele chestiuni ale politicii externe, acesta încă nu însemnează, că relațiunile Curiei romane cu vre-un stat catolic sunt bune în genere și acesta o demonstrează în mod evident, prin exemplul său, *Francia*. Este cunoscut tuturor ce luptă mare poartă Francia cu biserica catolică: pe când ea luptă din răsuneturi contra bisericii catolice pe teritoriul său din Europa în același timp ea în mod energic susține pe misionarii catolici în toate părțile lumii. Anul expirat, între altele, a prezentat un exemplu de neconsecvență a guvernului Francez. Guvernul Chinez, după resbelul cu Francia pentru Cochinchina, a făcut propunere papei—dupre inițiativa sa proprie, sau după consiliul Angliei și Germaniei, după cum afirmă unii—pentru a avea relațiuni diplomatice directe cu guvernul Chinez, și a trimete un nunciu la curtea din

Peking, promițând din partea sa a acredita un trimis extra-ordinar pe lângă Curia papală, în loc să aibă aceste relațiuni prin intermediul Franciei, căreia până acum îi aparținea dreptul de reprezentățiune și apărarea intereselor catolicismului în Imperiul cersc. În vederea urei incorigibile a guvernului Francez contra catolicismului în Franța însăși, dar pôte sub influența aprobărilor secrete din Berlin și Londra, papa era în stare să primescă propunerea guvernului Chinez, și a început negocieri pentru realizarea acestei propunerii. Negocierile mergeau cu succes, și au ajuns așa de departe, în cât papa a și numit deja nunciul. Dar Franția a început să susție dreptul său tradițional, prin protejarea și apărarea bisericeii catolice în China, într'un mod așa de energetic, în cât papa a fost necesitat să renunțe de o cam dată la numirea nunciului. Pentru a explica această duplicitate a politiceii guvernului Francez, relativă la catolicism la sine în țără și preste frontieră, un om de stat al Franciei cu o naivitate cinică a dis că: „necredința, pe carea guvernul Francez o apără și o propagă la sine, în țără, este o marfă pentru usul interior, și nu este destinată pentru a fi exportată preste frontieră“.

În traducere în limba ordinară, acesta însemnéză că guvernul Francez la sine în țără persecută catolicismul de aceea, că el îl împedecă, iar în străinătate protejază catolicismul de aceea, că el acolo îi ajută. Este cunoscut, că misionarii catolici de naționalitate franceză nu numai servesc ca propagatori ai catolicismului în tôte părțile lumei, dar și ca pro-

pagatorii ai influenței franceze. Dreptul de protecțiune dă putință Franciei să se amestice în afacerile interne ale țerei, în carea dênșii, agenții catolici, își desfășură activitatea lor. Cât de mare este acest drept și ce interpretare și aplicare largă se pôte da acestui drept, se pôte vedea din istoria resbelului de Crimea, când certele dintre catolici și ortodoxi pentru locurile sânte din Ierusalim au dat motiv lui Napoleon III să începă acest resbel sub pretext de protejare a drepturilor catolicilor. Perderea acestui drept de cătră Francia într'o țără sau alta este egală perderei motivului legal de a se amestecă în afacerile cutărei țări și a aduce în ea influența sa politică. Iată pentru ce negocierile guvernului Chinez cu papa, pentru punerea catolicilor Chinezi sub protecțiunea imediată a nunciului papal, paralizându-se cu acésta influența Franciei, așa de tare au emoționat pe guvernul Francez și l-au pus în poziție să useze de tôte mijlócele pentru a împedeca realizarea acestui proiect nefavorabil lui. Va reuși în totul, în acéstă privință — va arăta viitorul. De o cam dată afacerea este pendinte : nunciul papal încă nu este trimis în China.

De acéstă politică de duplicitate, cu privire la biserica catolică și capul ei, s'a ținut și *guvernul Italian*. Dupră exemplul guvernului Francez, și guvernul Italian a protejat orî unde pe misionarii catolici de naționalitate italiană, conformându-se cu interesele naționale ale Italiei, și în același timp, tot dupră exemplul Franciei, purta lupta culturală cu catolicismul și capul lui, la sine, în țără.

Cu toate acestea modul de a lupta al guvernului Italian se distingea de acel al guvernului Francez prin aceea, că guvernul Italian lupta contra catolicismului, cu mai puțină siguranță și consecvență de cât cel Francez. Guvernul Italian prefera măsurile preventive măsurilor represive; se arăta, că, cu privire la scaunul papal, se ține în poziție de apărare, iar nu de atac, lua măsuri pentru împedirea feluritelor întruniri și congrese ale partizanilor papei dintre supușii italieni, și în orașe italiene, și în același timp, pe sub mână, încuraja întrunirile și congresele partizanilor săi și inamicilor puterii lumesti a papei. Și când aceste congrese luaă rezoluțiuni prea radicale, relative la papă, sați recurgeau la lucruri prea dușmănești lui, precum la arderea în public a portretului lui, precum acésta, de exemplu, s'a întâmplat la congresul liberalilor din Padua, în Septembrie anul expirat, guvernul Italian se ascundea sub apărarea, că aceste eventualități au fost neprevădute. Casul din Padua a și dat motiv de oparte la proteste și reclamațiuni din partea papei, iar de altă parte — la versiuni pentru mutarea lui într'un oraș din lumea veche saü nouă. Dar însuși papa a desmințit aceste versiuni, comunicând la totă lumea, că el își va apăra poziția sa contra guvernului Italian și a tuturor elementelor revoluționare, înrudite cu el, până la ultima picătură de sânge. Dar, de óre-ce aceste cuvinte ale papei nu pot fi interpretate în mod literal, fiind că guvernul Italian de sigur nici singur nu va atenta la viața papei, nici va lăsa pe partizanii săi să comită una ca acésta, apoi bunii

catolică au interpretat aceste cuvinte ale papei în sensul, că papa nu se va decide nici într'un caz să părăsescă Roma. La început, în formă de presupunerii, iar mai pe urmă în formă de sciri sigure, agenții papali au început a afirma în toate foile catolice din toate țerile lumei, cum că însuși guvernul Italian a pus la cale de a se arde portretul papei, și a stârnit sgomotul pentru părăsirea Romei de papa, ca guvernul Italian, ne mai având pe papa în Roma, să scape de feluritele incomodități, legate de prezența papei în Roma, și că papa, înțelegând scopul acestor mașinațiuni, și, în ciuda guvernului Italian, s'a decis să nu părăsescă Roma până la ultima extremitate. Organele guvernului Italian, se înțelege, desmint toate acestea, și învinuesc pentru desordinea din Padua și pentru răspândirea știrilor de senzație pentru părăsirea Romei de către papa. Este greu a spune ceva pozitiv cu privire la raporturile dintre papa Romei și guvernul Italian, un lucru însă este necontestat — aceste raporturi din ce în ce se agravază. Catholicismul, purtând o luptă energică și incontinuuă cu inamicii seși, în același timp desfășură o activitate extra-ordinară prin o propagandă energică și agilă în toate țerile lumei. Despre imensitatea acestei propagande pot vorbi mai multe dări de sémă ale propagandei catolice; mai ales în Orientul ortodox misiunile catolice au un succes forte mare. Se constată, că în regatul Greciei biserica catolică are trei arhiepiscopii [în Athena, Corfu și Naxos] cu o cantitate corespunzătoare de episcopi — suffragani, și în pe-

ninsula Balcanică: trei arhiepiscopii, opt episcopii și două vicariate.

Dacă buni catolici au motiv de a se bucura acestor succese ale bisericii lor, apoi buni ortodoxi n'ar trebui să uite de a pune stavilă acestor succese, cel puțin pe terenul lor ortodox.

(Va urma)

Gheorghe P. Samuriani

ROMÂNIA

Anul 1887 luna Aprilie 8.

SANTA EPISCOPIE
A
EPARCHIEI ROMNIC
NOUL SEVERIN

No. 493.

Prea Sântite,

D-l Matei I. Dănăricu din oraşul Târgu-Jiu, cu ocasiunea St. Serbătorii ale Învierii Domnului, bine-voind a dăruit Bisericeii cu hramul: „St. Nicolae“ din comuna Pârâu-Boia, plasa Gilortu, judeţul Gorju, un policandru de alamă masiv cu 24 sfeşnice, în valoare de lei 140.

Despre care, cu onoare vă facem cunoscut, ca să bine-voiţi a dispune publicarea prin jurnalul ce redactaţi, a unei asemenea laudabile fapte din partea D-sale, spre exemplu şi al altora.

Primiţi, Prea Sântite, ale noastre în Christos frăţeşti îmbrăţişări.

† Episcop, Ghenadie.

Directore, N. G. Protopopescu.

Prea Sântitului Preşedinte al Redacţiei jurnalului : „Biserica Ortodoxă Română“.